

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Кафедра правознавства**

**Навчально-методичний посібник
для самостійного вивчення навчальної дисципліни**

**«Господарський процес»
підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право»**

Полтава – 2016

Автор: *Шановал Ю.М.* – старший викладач кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Пікуль В.П. – суддя Апеляційного суду Полтавської області.

Осташова В.О. – доцент кафедри бізнес– адміністрування та права Полтавської державної аграрної академії, к. ю. н., доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри
правознавства, протокол № 10
від 31 травня 2016 р.
Зав. кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО

Начальник науково-методичного центру
управління якістю діяльності
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Огуй Н.І.

УЗГОДЖЕНО

Директор науково-навчального центру
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Герман Н.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Програма навчальної дисципліни	9
Тематичний план навчальної дисципліни.....	18
Методичні рекомендації до самостійного вивчення навчальної дисципліни	22

МОДУЛЬ I. Загальні положення господарського процесуального права

<i>Тема 1.</i> Поняття господарського процесуального права і господарського процесу.....	22
<i>Тема 2.</i> Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус суддів господарських судів України	26
<i>Тема 3.</i> Досудове врегулювання господарських спорів	30
<i>Тема 4.</i> Підвідомчість і підсудність справ господарським судам	34
<i>Тема 5.</i> Учасники господарського процесу	39
<i>Тема 6.</i> Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи	44
<i>Тема 7.</i> Судові витрати та процесуальні строки	48

МОДУЛЬ II. Стадії господарського процесу

<i>Тема 8.</i> Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах.....	53
<i>Тема 9.</i> Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції.....	59
<i>Тема 10.</i> Рішення, ухвала, постанова господарського суду	63
<i>Тема 11.</i> Перегляд судових рішень в апеляційному порядку	68
<i>Тема 12.</i> Перегляд судових рішень у касаційному порядку	72
<i>Тема 13.</i> Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду	77

МОДУЛЬ III.

<i>Тема 14.</i> Особливості розгляду справ про банкрутство	81
<i>Тема 15.</i> Розгляд господарських спорів третейським судом	87
<i>Тема 16.</i> Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання	91

Тема 17. Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів.....	95
Завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання.....	100
Перелік питань для підготовки до поточного модульного контролю.....	108
Порядок і критерії оцінювання знань студентів.....	115
Система нарахування балів за видами навчальної роботи.....	121
Термінологічний словник.....	127
Список джерел, основної використаної та рекомендованої для поглибленого вивчення навчальної дисципліни літератури.....	134

ВСТУП

Господарський процес є різновидом юридичної діяльності, яку регулюють норми господарського процесуального права, тобто встановлена нормами процесуального права форма діяльності господарських судів, яка спрямована на захист порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

Предметом господарського процесу як форми діяльності суду є господарські спори або інші справи віднесені до компетенції господарських судів Господарським процесуальним кодексом України та іншими законами. Установлений нормами господарського процесуального права порядок порушення процесу, підготовки справи до розгляду, розгляду й вирішення справ, оскарження і перегляду рішень господарського суду, а також виконання рішень господарського суду називається процесуальною формою. Відтак, досконале вивчення цієї галузі права є важливим завданням для підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право», особливо для виконання функції правового забезпечення господарської діяльності організацій різних форм власності, забезпечення судового захисту їхніх прав та інтересів.

Предметом навчальної дисципліни «Господарський процес» є сукупність суспільних відносин, що виникають у зв'язку із розглядом господарських спорів і регулюються нормами господарського процесуального права, загальні принципи господарського судочинства, процесуальна діяльність суду та інших учасників процесу, що виникають при здійсненні правосуддя – сам господарський процес, а також система господарських процесуальних прав і обов'язків суб'єктів процесуальних правовідносин та гарантіями їх реалізації.

Місце навчальної дисципліни в навчальному процесі визначається тим, що навчальна дисципліна нерозривно пов'язана передусім з навчальними дисциплінами «Господарське право», «Цивільне право», «Цивільний процес», враховує здобуті студентами під час опанування цих галузей знання, та частково спирається на них.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у засвоєнні студентами системи теоретичних знань і практичних навичок застосування норм процесуального права разом з нормами матеріального права при вирішенні спорів, підвідомчих господарським судам; правових засобів і процедур, спрямованих на ефективний судовий захист прав свобод і інтересів учасників господарсько-

процесуальних відносин, підготовка до практичної юридичної діяльності.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Господарський процес» є:

- вивчення основних понять, інститутів, принципів і джерел господарського процесуального права, положень щодо організації та діяльності господарських судів України;
- засвоєння особливостей розгляду господарських спорів;
- вироблення вміння застосовувати на практиці набуті знання та скласти відповідні процесуальні документи.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, у результаті вивчення дисципліни «Господарський процес» студенти повинні знати:

- основні засади господарського процесу;
- структуру господарських судів, їх компетенцію, підвідомчість і підсудність господарських спорів;
- стадії та порядок вирішення господарських спорів, виконання рішень, ухвал, постанов господарського суду.

уміти:

- аналізувати нормативно-правові акти у сфері господарського судочинства;
- правильно тлумачити і застосовувати норми Конституції України, господарського процесуального і матеріального права, постанови Пленуму Верховного суду України, роз'яснення Президії Вищого господарського суду України;
- приймати обґрунтовані процесуальні рішення у спірних процесуальних ситуаціях;
- складати претензії, позовні заяви та інші процесуальні документи.

Методи та засоби активізації навчального процесу при викладанні навчальної дисципліни «Господарський процес» ефективно поєднуються з іншими загальними дидактичними методами (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, проблемного викладу, частково-пошуковим, дослідницьким), доповнюють та урізноманітнюють їх, а також органічно вписуються в педагогічний процес і відповідають умовам педагогічного середовища вищих навчальних закладів зі сталими гуманно-демократичними засадами.

Ця прогресивна течія в педагогіці дає змогу гармонізувати співвідношення аудиторного навчання під керівництвом викладача, застосувати інформаційні технології та вдосконалити самостійну

роботу студентів, щоб розвинути в них гнучкість мислення, адаптованість до будь-яких ситуацій, ініціативність, самостійність у прийнятті рішень і разом з тим уміння працювати в колективі, творчий підхід до розв'язання проблем практичної діяльності.

Використання методів та засобів активізації у процесі навчання дає змогу реалізувати такі принципи сучасних концепцій викладання:

- проблемності: вихідним пунктом процесу навчання повинна бути постановка проблеми з реального життя, яка пов'язана з інтересами й потребами тих, хто навчається;
- погодженості та системності цілей навчання: вчення, що має за мету зміну поведінки, охоплює всі аспекти ділової компетентності (зміна поведінки студента можлива тільки за його ініціативи);
- орієнтованості на наявний досвід: ефективне навчання можливе лише за опори на наявний досвід, що вимагає гнучкості концепції навчання та дає змогу врахувати досвід студентів;
- націленості на самонавчання: за результати навчання у першу чергу відповідальність несуть студенти, а викладач лише допомагає;
- професійної орієнтованості: орієнтація на практичне використання отриманих умінь є ключовим елементом концепції навчання;
- зворотного зв'язку: студенти постійно отримують оцінку успішності своїх дій.

Активізація й керування пізнавальною діяльністю студентів значно розширює професійний світогляд спеціаліста, дає змогу цілісно бачити будь-яку навчальну чи наукову проблему, знаходити її оптимальне рішення. Ґрунтовні знання допомагають майбутньому фахівцю визначити стратегію й тактику практичних дій при розв'язанні цілої низки дидактичних завдань, переводити теоретичні ідеї в площину практичних дій, озброїтись ефективними способами самопідготовки та самоконтролю.

Структура навчальної дисципліни включає в себе три змістові модулі.

Модуль 1 – «Загальні положення господарського процесуального права» – включає в себе теми які містять матеріал щодо поняття, принципів господарського процесу, джерел його регулювання, поняття господарських процесуальних правовідносин, їх об'єктів та змісту, суб'єктів та їх правового статусу тощо.

Модуль 2 – «Стадії господарського процесу» – включає теми, які містять навчальний матеріал щодо позовного провадження та його стадій (вирішення спорів у судах першої інстанції, їх перегляд у судах

апеляційної та касаційної інстанцій, за нововиявленими обставинами), документального оформлення рішень та порядку їх виконання.

Модуль 3 – «Провадження за окремими категоріями справ» – включає в себе теми, які містять навчальний матеріал щодо особливостей розгляду окремих категорій справ у порядку господарського судочинства (справи про банкрутство, особливості провадження у справах за участю іноземних суб'єктів, вирішення спорів у третейському суді, міжнародному комерційному арбітражі).

Система науки господарського процесуального права загалом збігається із системою господарського процесуального права як галузі права, та є базою для системи і структури навчальної дисципліни.

Господарське процесуальне право як навчальна дисципліна вивчає, перш за все, чинне господарське процесуальне право, його норми та інститути, концепції, правовий погляд, історичні факти стосовно проблема господарського процесу, накопичених правовою наукою.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Загальні положення господарського процесуального права

Тема 1. Поняття господарського процесуального права і господарського процесу.

Предмет і метод господарського процесуального права. Господарське процесуальне право як самостійна галузь права. Основні риси господарської процесуальної форми. Ознаки процесуальної господарської форми: нормативність, незаперечність, системність, універсальність.

Поняття господарських процесуальних правовідносин. Підстави виникнення господарських процесуальних правовідносин. Юридичні склади їх характеристика. Елементи господарських процесуальних правовідносин. Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин і їх класифікація. Суд, як обов'язковий суб'єкт господарських процесуальних правовідносин. Суди першої та другої інстанції. Склад суду. Правове положення суду. Роль суду в господарському процесі. Правові і моральні підстави діяльності суду.

Особи, які беруть участь у справі, як суб'єкти господарських процесуальних правовідносин. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі їх права і обов'язки. Участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, експертів, перекладачів і інших учасників. Їх функції та процесуальне становище. Права та обов'язки. Проблема участі у господарському процесі свідків.

Поняття і система принципів господарського процесуального права. Джерела господарського процесуального права.

Тема 2. Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус судів господарських судів України.

Єдина система судових органів загальної юрисдикції. Господарський суд у системі органів судової влади, система господарських судів, їх склад і повноваження. Місцеві господарські суди: склад та компетенція. Апеляційні господарські суди: склад та компетенція. Вищий господарський суд в Україні: склад та компетенція. Науково-консультативна рада при Вищому господарському суді України.

Права та обов'язків суддів. Незалежність суддів та правові гарантії їх забезпечення. Недоторканість суддів. Кваліфікаційні комісії суддів: склад та компетенція. Кваліфікаційна атестація суддів. Суддівське самоврядування. Дисциплінарна відповідальність суддів. Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист суддів господарських судів.

Третейські суди в системі судочинства. Правила застосування законодавства господарськими судами. Аналогія закону. Аналогія права. Міжнародні торгові звичаї.

Тема 3. Досудове врегулювання господарських спорів.

Поняття та правове значення досудового врегулювання господарських спорів. Тлумачення Конституційного суду України положень щодо досудового врегулювання спорів. Умови застосування досудового врегулювання господарських спорів.

Форми досудового врегулювання спору. Претензія. Форма та порядок пред'явлення претензії. Порядок і строки розгляду претензії. Порядок пред'явлення претензії. Зміст претензії. Порядок і строки розгляду претензії.

Повідомлення заявника про результати розгляду претензії. Зміст повідомлення. Відповідальність за порушення строків розгляду претензій або ненадіслання відповіді на претензію.

Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні господарських договорів. Досудове врегулювання спорів, які виникають при зміні та розірванні договорів.

Досудове врегулювання спорів, що виникають із перевезень.

Тема 4. Підвідомчість і підсудність справ господарським судам.

Поняття та види підвідомчості матеріально-правових справ, які підлягають розгляду та вирішенню в порядку господарського судочинства. Основні критерії розмежування підвідомчості спорів. Загальна характеристика справ, які підлягають розглядові в господарському суді.

Розмежування підвідомчості цивільних, адміністративних і господарських спорів.

Поняття та види підсудності справ господарським судам. Родова підсудність. Територіальна підсудність. Види територіальної підсудності. Загальна територіальна підсудність. Виключна територіальна підсудність.

Передача справ з одного господарського суду до іншого. Обставини, які впливають на передачу позовних матеріалів або справи за підсудністю.

Підвідомчість і підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Тема 5. Учасники господарського процесу.

Поняття і склад учасників судового процесу. Класифікація учасників судового процесу. Процесуальне положення судді господарського суду. Відвід судді.

Поняття сторін та третіх осіб у господарському процесі і їх основні риси. Види сторін та третіх осіб у господарському процесі. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.

Проблеми господарської процесуальної правосуб'єктності сторін та третіх осіб. Правоздатність та дієздатність. Процесуальні права та обов'язки сторін і третіх осіб.

Процесуальна співучасть. Мета і підстави співучасті. Види співучасті.

Процесуальні права і обов'язки співучасників.

Поняття належної та неналежної сторони. Проблеми неналежного позивача в господарському процесі. Умови і порядок заміни неналежного відповідача.

Процесуальне правонаступництво (поняття і підстави). Порядок вступу в процес правонаступника і його правове положення.

Участь прокурора у розгляді справ. Правове положення посадових осіб, інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів.

Участь у судовому процесі судового експерта. Поняття та види представника у судовому процесі. Представники сторін і третіх осіб.

Тема 6. Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи.

Поняття та мета судового доказування. Поняття доказів у господарському процесі. Засоби доказування. Проблеми показів свідків у господарському процесі. Участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів.

Поняття предмету доказування. Визначення предмету доказування по конкретних справах. Факти, які не підлягають доказуванню.

Обов'язок доказування і подання доказів. Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванні. Роль суду по витребуванні доказів.

Юридичне слідство в господарському процесі, як спосіб встановлення об'єктивної істини. Проблеми об'єктивної істини у господарському процесі.

Належність доказів і допустимість засобів доказування. Оцінка доказів. Призначення і проведення судової експертизи. Висновок судового експерта.

Письмові докази. Речові докази. Висновки експертизи. Положення представників сторін та третіх осіб. Класифікація доказів. Особисті і речові, прямі, непрямі.

Тема 7. Судові витрати та процесуальні строки.

Поняття і склад судових витрат. Ціна позову, порядок визначення ціни позову. Визначення розміру та порядок сплати державного мита. Звільнення від сплати державного мита. Повернення державного мита.

Витрати, пов'язані з розглядом справи. Збір на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу. Визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи та послуги перекладача. Розподіл судових витрат. Відшкодування судових витрат.

Поняття і види господарських процесуальних строків. Встановлення та обчислення процесуальних строків. Закінчення процесуальних строків, процесуальні наслідки пропущення строків. Зупинення процесуальних строків. Поновлення і продовження процесуальних строків.

Модуль 2

Стадії господарського процесу

Тема 8. Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах.

Право на порушення господарського процесу. Особи, які можуть порушити господарський процес. Процесуальні засоби порушення справ у господарському суді. Поняття позову. Елементи позову. Види позовів. Позовна заява і її реквізити. Об'єднання позовних вимог. Документи, які додаються до позовної заяви. Захист відповідача проти позову. Відзив на позовну заяву. Зустрічний позов.

Прийняття позовної заяви. Відмова в прийнятті позовної заяви. Підстави для відмови в прийнятті позовної заяви. Повернення

позовної заяви. Підстави для повернення позовної заяви. Правові наслідки відмови та повернення позовної заяви.

Забезпечення позову. Мета забезпечення позову. Підстави для забезпечення позову. Способи забезпечення позову. Скасування забезпечення позову.

Дії учасників процесу по підготовці справи до судового розгляду. Правові наслідки порушення справи в суді.

Тема 9. Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції.

Порядок ведення засідання. Права учасників процесу. Строк вирішення спору. Вирішення спору при неподанні відзиву на позовну заяву і витребування господарським судом матеріалів.

Відкладення розгляду справи, перерва в засіданні. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, мирова угода сторін.

Зупинення провадження у справі та його поновлення. Припинення провадження у справі. Залишення позову без розгляду.

Прийняття рішення. Права господарського суду щодо прийняття рішення.

Тема 10. Рішення, ухвала, постанова господарського суду.

Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя.

Зміст судового рішення та його елементи. Вимоги яким повинно відповідати рішення. Законність, обґрунтованість, категоричність, безумовність, ясність.

Порядок прийняття рішення господарського суду. Повноваження суду при прийнятті рішення. Оголошення рішення. Набрання рішенням законної сили. Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив.

Додаткове рішення. Роз'яснення і виправлення рішення. Підстави для постановлення додаткового рішення та роз'яснення і виправлення рішення.

Ухвали суду першої інстанції. Зміст ухвали. Додаткова ухвала. Роз'яснення і виправлення ухвали. Окрема ухвала. Повідомлення господарського суду. Протоколи.

Тема 11. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку.

Право апеляційного оскарження. Визначення апеляційної інстанції. Строк подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання.

Форма і зміст апеляційної скарги (подання). Надсилання копії апеляційної скарги та відзив на апеляційну скаргу (подання). Повернення апеляційної скарги (подання). Прийняття апеляційної скарги (подання).

Правові наслідки звернення з апеляційною скаргою (поданням).

Порядок розгляду апеляційної скарги та права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції. Строки розгляду апеляційної скарги (подання).

Повноваження апеляційної інстанції. Підстави для скасування або зміни рішення. Постанова апеляційної інстанції. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду.

Тема 12. Перегляд судових рішень у касаційному порядку.

Право касаційного оскарження. Касаційна інстанція. Порядок подання касаційної скарги (подання). Строк подання касаційної скарги (подання). Форма і зміст касаційної скарги (подання). Надсилання касаційної скарги (подання) сторонам у справі.

Відзив на касаційну скаргу (подання). Повернення касаційної скарги (подання). Прийняття касаційної скарги (подання). Відмова від касаційної скарги (подання).

Повноваження касаційної інстанції. Підстави для скасування або зміни рішення чи постанови. Касаційні скарги на ухвали господарських судів.

Право касаційного оскарження постанов чи ухвал Вищого господарського суду України. Підстави для оскарження до Верховного суду України постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.

Порядок подання касаційної скарги та внесення касаційного подання.

Порядок перегляду в касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України. Суб'єкти права на звернення до Верховного Суду України. Підстави для оскарження постанов Вищого господарського суду України. Порядок та строки звернення до Верховного Суду України. Повноваження Верховного суду України при перегляді у касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого

господарського суду України. Підстави для скасування постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.

Постанова Верховного суду України. Обов'язковість вказівок, що містяться у постанові Верховного суду України.

Тема 13. Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду.

Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Порядок і строк подання заяви (внесення подання) про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами. Прийняття заяви (подання) про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Обов'язковість виконання судових рішень. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання. Зміст наказу, строк для пред'явлення наказу до виконання. Повноваження пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. Видача дублікату наказу.

Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови. Зупинення виконання судового рішення.

Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби. Поворот виконання рішення, постанови.

Модуль 3

Провадження за окремими категоріями справ

Тема 14. Особливості розгляду справ про банкрутство.

Поняття і значення провадження у справах про банкрутство. Поняття банкрутства. Суб'єкти банкрутства. Кредитори. Підвідомчість і підсудність справ про банкрутство. Сторони та інші учасники процедури банкрутства.

Підстави та порядок порушення провадження у справах про банкрутство. Відкликання заяви. Порушення провадження у справі. Підготовче та попереднє засідання господарського суду. Строки та порядок провадження у справах про банкрутство.

Заходи щодо забезпечення інтересів кредиторів. Виявлення кредиторів і санаторів. Скликання зборів кредиторів і формування комітету кредиторів.

Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника. Розпорядження майном боржника. Санація. Ліквідаційна процедура. Мирова угода. Прийняття рішення про санацію. Прийняття рішення про визнання боржника банкрутом. Оголошення банкрутом і його наслідки. Майно, на яке звертається стягнення.

Оцінка майна. Продаж майна. Черговість задоволення претензій кредиторів.

Підстави та порядок припинення провадження у справах про банкрутство. Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

Світова практика у справах, про визнання банкрутом.

Тема 15. Розгляд господарських спорів третейським судом.

Поняття, роль і завдання третейського суду. Види третейських судів та їх повноваження.

Національні та міжнародні третейські суди. Загальні та спеціальні третейські суди. Постійно діючі та суди ad hoc.

Порядок розгляду господарських спорів і виконання рішень третейських судів.

Тема 16. Проведення у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Процесуальні права і обов'язки іноземних суб'єктів господарювання. Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання. Звернення господарських судів із судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави. Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів. Виконання доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами України

Тема 17. Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів.

Міжнародний комерційний арбітраж. Правова природа міжнародного комерційного арбітражу. Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу. Міжнародні регламенти, типовий закон про міжнародний комерційний арбітраж Юнсітрал. Арбітражна угода, компетенція міжнародного комерційного арбітражу.

Арбітражний розгляд. Законодавство, що застосовується при вирішенні зовнішньоекономічних комерційних спорів.

Арбітражні рішення. Виконання арбітражних рішень.

Міжнародні правові проблеми співробітництва у вирішенні економічних спорів. Співробітництво та взаємодопомога господарських судів різних держав. Угода між державами СНД з правових питань. Вирішення спорів, пов'язаних із господарською діяльністю у державах – учасниках СНД.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
для студентів денної форми навчання спеціальності 081
«Право»

№ п п.	Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять				
		разом	аудиторні		позааудиторні	
			лекції	семінарські	індивідуально-консультаційна робота	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Загальні положення господарського процесуального права						
1	Поняття господарського процесуального права і господарського процесу	8	2	2	1	3
2	Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус суддів господарських судів України	8	2	2	1	3
3	Досудове врегулювання господарських спорів	8	2	2	1	3
4	Підвідомчість і підсудність справ господарським судам	8	2	2	1	3
5	Учасники господарського процесу	8	2	2	1	3
6	Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи	8	2	2	1	2
7	Судові витрати та процесуальні строки	8	2	2	1	2
	Разом	54	14	14	7	19
Модуль 2. Стадії господарського процесу						
8	Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах	9	2	2	1	4
9	Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції	9	2	2	1	4
10	Рішення, ухвала, постанова господарського суду	9	2	2	1	4
11	Перегляд судових рішень в апеляційному порядку	9	2	2	1	4

1	2	3	4	5	6	7
12	Перегляд судових рішень у касаційному порядку	10	2	2	1	5
13	Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду	8	2	–	1	5
	<i>Разом</i>	54	12	10	6	26
Модуль 3. Провадження за окремими категоріями справ						
14	Особливості розгляду справ про банкрутство	10	2	2	3	3
15	Розгляд господарських спорів третейським судом	8	2	–	3	3
16	Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання	10	2	2	3	3
17	Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів	8	2	2	2	2
	<i>Разом</i>	36	8	6	11	11
	Разом годин	144	34	30	24	56

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
для студентів денної форми навчання спеціальності 081
«Право» (набір 2015-го року)

№ п п.	Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять				
		разом	аудиторні		позааудиторні	
			лекції	семінарські	індивідуально-консультаційна робота	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Загальні положення господарського процесуального права						
1	Поняття господарського процесуального права і господарського процесу	6	2	2	–	2
2	Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус суддів господарських судів України	6	2	2	–	2
3	Досудове врегулювання господарських спорів	7	2	2	–	3
4	Підвідомчість і підсудність справ господарським судам	7	2	2	–	3
5	Учасники господарського процесу	5	2	–	–	3
6	Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи	7	2	2	–	3
7	Судові витрати та процесуальні строки	7	2	2	–	3
	Разом	45	14	12	–	19
Модуль 2. Стадії господарського процесу						
8	Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах	7	2	2	–	3
9	Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції	8	2	2	–	4
10	Рішення, ухвала, постанова господарського суду	8	2	2	–	4

1	2	3	4	5	6	7
11	Перегляд судових рішень в апеляційному порядку	8	2	2	–	4
12	Перегляд судових рішень у касаційному порядку	8	2	2	–	4
13	Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду	6	2	–	–	4
	Разом	45	12	10	–	23
Модуль 3. Проведення за окремими категоріями справ						
14	Особливості розгляду справ про банкрутство	7	–	2	–	5
15	Розгляд господарських спорів третейським судом	7	2	2	–	3
16	Проведення у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання	9	2	2	–	5
17	Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів	7	2	–	–	5
	Разом	30	6	6	–	18
	Разом годин	120	32	28	–	60

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМАСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС»

МОДУЛЬ I. Загальні положення господарського процесуального права.

Тема I. Поняття господарського процесуального права і господарського процесу.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні сутності господарського процесуального права і господарського процесу, їх місця в системі інших правових явищ. Тому насамперед доцільно зосередитись на опрацюванні змісту низки понять і осмисленні логічних зв'язків між ними.

Вивчаючи дану тему, студентам слід взяти до уваги, що, судова форма захисту є однією з гарантій, передбачених у Конституції України [1]. Судовими органами, що мають завданням розв'язувати господарські спори, які виникають між суб'єктами господарської діяльності, є система господарських судів України. Здійснення господарського судочинства відбувається за правилами господарського процесуального права, яке є невід'ємною частиною національного законодавства [112, с.3].

Працюючи над вказаною темою, студентам також необхідно взяти до уваги, що, як зазначають фахівці, визначаючи поняття «господарський процес», його розглядають в кількох аспектах. По-перше, як визначений нормами господарського процесуального права постійний рух справи, який виник у сфері господарської діяльності між особами, визначеними Господарським процесуальним кодексом України від 06.11.1991 р. (ГПК України) [2]. По-друге, як встановлену нормами господарського процесуального права форму діяльності господарських судів, спрямовану на захист оспорюваних чи порушених прав організацій та громадян, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи.

На думку відомого вченого О. Подцерковного, по-перше, звужений підхід до господарського процесу суперечить висновкам самих авторів, що його позиціонують. Адже в усіх відповідних підручниках до системи господарського (арбітражного) процесуального права

включено відносини, що реалізуються поза безпосередньою участю господарських судів: досудове врегулювання господарських спорів, порядок примусового виконання рішень господарських (арбітражних) судів, розгляд господарських спорів комерційними арбітражами (третейськими судами) тощо.

По-друге, від господарського процесу не можна відірвати діяльність учасників господарських відносин, що має процесуальну форму, упорядковується у процесуальному законі та є обов'язковим елементом вирішення спорів, центральною ланкою для якого виступає відправлення правосуддя господарськими судами.

Студентам слід взяти до уваги, що, як випливає зі змісту чинного ГПК України [2], у сучасному господарському процесуальному праві майже не залишилось особливих, притаманних лише цій галузі, принципів, оскільки вони набули загальноправового та міжгалузевого характеру. Натомість перспективним видається науковий пошук в іншому напрямі – дослідженні взаємодії цих принципів як системи, адже головною характеристикою системи є саме функціональні зв'язки елементів, що виявляються в певних обмеженнях дії деяких принципів задля досягнення виправданої з точки зору публічних інтересів мети. В системі принципів кожен із них за загальним правилом має рівний статус незалежно від того, чи належить він до галузевого чи міжгалузевого, але за певних обставин можливим є виникнення пріоритетів між ними, які залежать від стадії судового розгляду, змісту процесуальних дій, їх цільової спрямованості, інших чинників [100, с.15].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Господарське процесуальне право – це сукупність норм і принципів, що встановлюють процедуру розгляду і розв'язання господарських спорів та справ про банкрутство при здійсненні правосуддя у господарських судах. Ці процесуальні норми повністю регулюють всі процесуальні дії та діяльність учасників господарського процесу.

Господарський процес – це порядок, який опосередковує захист майнових прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, за допомогою якого реалізуються норми матеріального права.

Метод господарського процесуального права визначається двома обставинами. По-перше, виникнення господарського процесу, його

розвиток, перехід з однієї стадії до іншої залежить від волі заінтересованих осіб. По-друге, суд, який є обов'язковим суб'єктом господарських процесуальних відносин, має владні повноваження у цих правовідносинах, що мають публічно-правовий характер. Тому у методі правового регулювання поєднуються методи субординації та координації.

Принципи господарського процесу – це основні засади, що визначають характер організації господарського суду, його діяльності щодо здійснення правосуддя у господарських відносинах.

Джерелами господарського процесуального права є нормативно-правові акти, що містять норми, які регулюють порядок здійснення правосуддя у господарських відносинах.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Предмет і метод господарського процесуального права.
2. Поняття і система принципів господарського процесуального права. Джерела господарського процесуального права.
3. Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин і їх класифікація.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Предмет і метод господарського процесуального права.
2. Поняття і система принципів господарського процесуального права. Джерела господарського процесуального права.
3. Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин і їх класифікація.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Підстави виникнення господарських процесуальних правовідносин. Елементи господарських процесуальних правовідносин.
2. Суд, як обов'язковий суб'єкт господарських процесуальних правовідносин.
3. Суди першої та другої інстанції. Склад суду. Правове положення суду.

4. Роль суду в господарському процесі.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Елементи господарських процесуальних правовідносин».

4. Виконати тестові завдання:

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) система права;
- г) правова система.

2. Серед наведених нижче найширшим є поняття:

- а) торгівельної діяльності;
- б) підприємницької діяльності;
- в) господарської діяльності;
- г) комерційної діяльності.

3. Господарське процесуальне право – це:

- а) лише навчальна дисципліна;
- б) лише наука;
- в) наука, галузь права та навчальна дисципліна;
- г) методика викладання права.

4. Учасниками відносин у сфері господарювання є:

- а) суб'єкти преференцій;
- б) посадові особи органів державної влади;
- в) особи, що володіють корпоративними правами;
- г) громадяни – учасники господарського договору.

5. Господарський процесуальний кодекс України було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

У Львівському національному університеті ім. І. Франка проходила міжнародна науково-практична конференція. У ході її роботи розпочалася дискусія. Професор К. стверджував, що господарське процесуальне право є самостійною галуззю права, яка не має нічого спільного з іншими галузями. Професор Б. це категорично заперечував.

Хто з науковців помиляється?

Аргументуйте Вашу точку зору.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 100-101, 108, 111-113, 126, 157, 174.

Тема 2. Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус судів господарських судів України.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення цієї теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад діяльності господарських судів в Україні та особливостей правового статусу судів господарських судів України.

Опрацьовуючи матеріали даної теми, майбутнім фахівцям необхідно взяти до уваги, що судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та конституційного судочинства.

Судова система будується на принципах територіальності і спеціалізації.

Принцип територіальності передбачає розбудову системи судів загальної юрисдикції відповідно до системи адміністративно-територіального устрою, закріпленої у Конституції України [1, ст. 133]. Цей принцип обумовлений потребою здійснення правосуддя на всій території України і доступності його для всього населення. Визначальна вимога принципу територіальності полягає в тому, що мережа судових органів має рівномірно поширюватись на всі адміністративно-територіальні одиниці України.

Принцип спеціалізації у розбудові судів загальної юрисдикції передбачає згідно з Конституцією України [1] утворення судово-ієрархічних ланок зі спеціалізованою компетенцією в окремих, найважливіших для суспільства галузях законодавства. Такою ланкою

є система господарських судів, до компетенції яких віднесено вирішення господарських спорів та розгляд справ про банкрутство [112, с.38-39].

Студентам також слід взяти до уваги, що господарські суди — це елемент системи органів судової влади, роль яких зростає внаслідок розвитку ринкових відносин у державі.

Особлива роль господарського суду, на думку фахівців визначається тим, що основною метою його діяльності є створення ефективного державного захисту прав, свобод та законних інтересів учасників господарських правовідносин. У суверенній, незалежній, демократичній, соціальній, правовій державі такі цінності мають першочергове значення, оскільки господарський суд є гарантом економічної безпеки держави.

Аналіз розвитку системи господарських судів, а саме заміна системи арбітражів арбітражними, а в подальшому господарськими судами, свідчить про те, що перехід України до розвитку ринкових відносин (де пріоритетної ваги набрали норми права і договору) викликав необхідність створення органів судової влади, діяльність яких безпосередньо спрямована на вирішення господарських (економічних) спорів.

Дехто із противників існування спеціалізованої системи господарських судів до цього часу стверджує, що у штучності «господарської» юрисдикції їх переконує досвід зарубіжних країн, зокрема те, що судові системи більшості європейських держав не знають спеціалізованих судів із таким обсягом повноважень, як у господарських судів України.

Але при цьому жоден із авторів не згадує про те, що європейські країни здебільшого мають сталий віковий розвиток, сторіччями непорушні принципи щодо способу виробництва, сформовану на них ментальність, а також інший суспільний лад [149, с.35].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом. Судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

Господарські суди – спеціалізовані суди в рамках системи судів загальної юрисдикції держави, які здійснюють правосуддя в господарських відносинах.

Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Суддя господарського суду – носій судової влади, посадова особа, яка наділена повноваженнями здійснювати правосуддя з господарських відносин.

Третейський суд – форма вирішення правових спорів, яке здійснюється не державними судами, а третіми — відносно сторін спору приватними фізичними особами або третейськими суддями, які обрані самими сторонами чи обрані (призначені) у порядку, узгодженому сторонами чи певними законами, міжнародними договорами. Третейський суд – це суд, обраний за угодою сторін для вирішення спору, який виник між ними.

Особливу увагу майбутнім фахівцям слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Господарський суд у системі органів судової влади, система господарських судів, їх склад і повноваження.
2. Права та обов'язків суддів. Незалежність суддів та правові гарантії їх забезпечення.
3. Правила застосування законодавства господарськими судами. Аналогія закону. Аналогія права.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Господарський суд у системі органів судової влади, система господарських судів, їх склад і повноваження.
2. Права та обов'язків суддів. Незалежність суддів та правові гарантії їх забезпечення.
3. Правила застосування законодавства господарськими судами. Аналогія закону. Аналогія права.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Місцеві господарські суди: склад та компетенція.
2. Апеляційні господарські суди: склад та компетенція.
3. Вищий господарський суд в Україні: склад та компетенція.
4. Науково-консультативна рада при Вищому господарському суді України.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Права та обов'язків суддів».

4. Виконати тестові завдання:

1. Розгляд справ за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законодавчими актами до його компетенції, здійснюється:

- а) адміністративними судами;
- б) господарськими судами;
- в) Конституційним Судом України;
- г) Міністерством фінансів України.

2. За загальним правилом спір має бути вирішено господарським судом у строк, який не перевищує від дня одержання позовної заяви:

- а) 2 місяців;
- б) 3 місяців;
- в) 4 місяців;
- г) 6 місяців.

3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2010 р.;
- г) 2013 р.

4. Цивільний кодекс України було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2013 р.

5. Указ Президента України «Питання мережі господарських судів України» було прийнято у:

а) 2015 р.;

б) 2010 р.;

в) 2003 р.;

г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Унаслідок невдалої підприємницької діяльності громадянин-підприємець Швидкий О. К. має намір подати до Вищого господарського суду України заяву про визнання його банкрутом і звернувся до Вас за юридичною допомогою.

Проаналізуйте дану ситуацію та дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

Джерела і література:

№№ 1-13,15, 35,40, 91-97, 108, 111-113, 116.

Тема 3. Досудове врегулювання господарських спорів.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні особливостей досудового врегулювання господарських спорів, його місця в системі господарського процесу. Тому насамперед доцільно зосередитись на опрацюванні змісту низки юридичних понять і осмисленні логічних зв'язків між ними.

Вивчаючи тему, студентам слід взяти до уваги, що, Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Кампус Коттон Клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України [1] (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р. № 15-рп/2002 встановлено, що обов'язкове досудове врегулювання спорів, яке виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду і здійснення за нею правосуддя, порушує право особи на судовий захист. Можливість досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом. Виходячи з необхідності

підвищення рівня правового захисту держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту. Право на судовий захист не позбавляє суб'єктів правовідносин можливості досудового врегулювання спорів. Це може бути передбачено цивільно-правовим договором, коли суб'єкти правовідносин добровільно обирають засіб захисту їхніх прав. Досудове врегулювання спору може мати місце також за волевиявленням кожного з учасників правовідносин і за відсутності у договорі застереження щодо такого врегулювання спору. Отже, обрання певного засобу правового захисту, у тому числі досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Встановлення законом обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист.

Відповідно Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення ч. 2 ст. 124 Конституції України [1] щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами. Встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист. Отже, можна виокремити два юридичних факти, з яких випливає необхідність досудового врегулювання спору – це договір і вказівка закону [112, с.47-49].

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що порядок досудового врегулювання господарських спорів не поширюється на спори про визнання договорів недійсними, спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій, спори про стягнення заборгованості за опротестованими векселями, спори про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ, а також на спори про звернення стягнення на заставлене майно[2, ст. 5].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для

правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Досудове врегулювання господарських спорів – це повідомлення відповідачеві про порушення ним законних інтересів і прав контрагента шляхом подання претензії, з пропозицією усунення порушення і задоволення претензійних вимог без звернення до господарського суду. Визнання і задоволення претензійних вимог є добровільним урегулюванням спору.

Претензія – це письмове звернення до особи (майбутнього відповідача) про порушення ним прав і законних інтересів контрагента, з пропозицією усунення порушення і задоволення претензійних вимог без звернення до господарського суду.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та правове значення досудового врегулювання господарських спорів.
2. Форми досудового врегулювання спору.
3. Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні господарських договорів. Досудове врегулювання спорів, які виникають при зміні та розірванні договорів.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та правове значення досудового врегулювання господарських спорів.
2. Форми досудового врегулювання спору.
3. Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні господарських договорів. Досудове врегулювання спорів, які виникають при зміні та розірванні договорів.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Претензія. Форма та порядок пред'явлення претензії.
2. Порядок і строки розгляду претензії.
3. Повідомлення заявника про результати розгляду претензії. Зміст повідомлення.

4. Відповідальність за порушення строків розгляду претензій або ненадіслання відповіді на претензію.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Форми досудового врегулювання спору».

4. Виконати тестові завдання:

1. Постанову Вищого господарського суду «Про розірвання договору оренди» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2008 р.;
- в) 2007 р.;
- г) 2013 р.

2. Претензія розглядається:

- а) в місячний строк, який обчислюється з дня одержання претензії;
- б) в двохмісячний строк, який обчислюється з дня одержання претензії;
- в) в трьохмісячний строк, який обчислюється з дня одержання претензії;
- г) в шестимісячний строк, який обчислюється з дня одержання претензії.

3. Постанову Вищого господарського суду «Про розірвання договору купівлі - продажу» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2007 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

4. Підприємства та організації, що порушили майнові права і законні інтереси інших підприємств та організацій, зобов'язані поновити їх:

- а) після пред'явлення претензії;
- б) за приписом місцевих органів самоврядування;
- в) не чекаючи пред'явлення претензії;
- г) на власний розсуд.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про розірвання договору та стягнення коштів» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Створене членами трудового колективу Проектного інституту «Водпром», який є у державній власності, ТОВ «Водні ресурси», укладаючи договір оренди цілісного майнового комплексу «Водпрому», керувалося ст.10 Господарського процесуального кодексу України, яка встановлює загальний порядок укладення господарського договору. Унаслідок цього орендодавцем було відмовлено ТОВ «Водні ресурси» в укладенні договору оренди. Зазначене ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до Проектного інституту «Водпром» про спонукання до укладення договору оренди.

Яке рішення має винести господарський суд?

Проаналізуйте дану ситуацію та дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 108, 111-113, 171, 173.

Тема 4. Підвідомчість і підсудність справ господарським судам.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей підвідомчості і підсудності справ господарським судам.

Працюючи над матеріалами даної теми, студентам слід взяти до уваги, що в юридичній літературі існують різні погляди щодо розуміння підвідомчості господарських справ. Одні автори підвідомчість справ господарським судам розуміють як коло справ, віднесених до ведення цих органів у силу прямої вказівки закону. Інші вважають, що юридичні норми, сукупність яких утворює інститут підвідомчості, визначають не компетенцію певних юрисдикційних органів, а властивості (характер спірних правовідносин) справ, у силу

яких їх вирішення віднесене до компетенції того чи іншого органу [113, с.73-74].

На думку Л.А. Грось, критеріями, що визначають підвідомість справ господарському суду, є суб'єктивний склад і характер діяльності суб'єкта (підприємницька діяльність). Цей підхід поширений і в українській юридичній літературі. В основу визначення підвідомчості покладено два критерії – суб'єктивний (суб'єктивний склад) і об'єктивний (характер спірних матеріальних правовідносин).

Суб'єктивний та об'єктивний критерії дозволяють розмежовувати підвідомчість спорів між судами загальної юрисдикції та спеціалізованими судами. Отже, підвідомчість господарських спорів господарським судам і відмежування їх від підвідомчості іншим юрисдикційним органам проводиться на підставі правових ознак, а саме: характеру спірних правовідносин та суб'єктивного складу учасників спору.

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що підвідомчий господарським судам спір може бути передано сторонами на вирішення третейського суду, крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб та інших спорів, передбачених законом [2, ст. 12].

Як зазначають дослідники, на відміну від підвідомчості, яка визначає розмежування повноважень господарських судів та інших органів, у тому числі загальних судів, щодо розгляду господарських справ підсудність означає розмежування компетенції між різними ланками господарських судів та між окремими судами однієї ланки. Підсудністю називається розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими господарськими судами. Таке розмежування здійснюється за двома ознаками: родовою ознакою, тобто родом справи, її предметом; територіальною ознакою, тобто за місцезнаходженням сторін. За допомогою родової підсудності можна встановити, якій судовій ланці підсудна конкретна справа. Загальні положення родової підсудності визначено в ст. 13 ГПК України [2]; Територіальна підсудність дозволяє розмежовувати компетенцію господарських судів одного рівня. Територіальна підсудність справ господарському суду визначена ст. 15 ГПК України [2]. При встановленні територіальної підсудності необхідно керуватися рекомендаціями Вищого господарського суду України [113, с.84].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для

правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Підвідомчість – певне коло питань, розгляд і вирішення яких віднесене законодавством до компетенції тих чи інших органів держави. Правове значення підвідомчості полягає в тому, що вона дозволяє розмежувати компетенції різних органів і встановити характер та межі розв'язання відповідних справ (спорів).

Підвідомчість – це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції.

Підсудність є розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими господарськими судами.

Правила *предметної (родової)* підсудності дозволяють визначити, господарський суд якої ланки розглядатиме справу у першій інстанції. Предметна підсудність залежить від предмета спору або суб'єктного складу сторін спірних правовідносин.

Територіальною є підсудність, що визначається за місцезнаходженням сторони. Територіальна підсудність дозволяє розмежувати компетенцію господарських судів одного рівня.

Виключна підсудність унеможливує вибір позивачем підсудності іншої, ніж та, що встановлена господарським процесуальним законом для розгляду певної категорії спорів.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та види підвідомчості матеріально-правових справ, які підлягають розгляду та вирішенню в порядку господарського судочинства.
2. Поняття та види підсудності справ господарським судам.
3. Підвідомчість і підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та види підвідомчості матеріально-правових справ, які підлягають розгляду та вирішенню в порядку господарського судочинства.
2. Поняття та види підсудності справ господарським судам.

3. Підвідомчість і підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Основні критерії розмежування підвідомчості спорів.
2. Загальна характеристика справ, які підлягають розглядові в господарському суді.
3. Види територіальної підсудності. Загальна територіальна підсудність. Виключна територіальна підсудність.
4. Передача справ з одного господарського суду до іншого. Обставини, які впливають на передачу позовних матеріалів або справи за підсудністю.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види підвідомчості матеріально-правових справ, які підлягають розгляду та вирішенню в порядку господарського судочинства».

4. Виконати тестові завдання:

1. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про практику Верховного Суду України щодо застосування норм законодавства про підвідомчість справ господарським судам» № 01-8/ 1281 було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2005 р.

2. Справи у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності розглядаються господарським судом:

- а) згідно рішення місцевої адміністрації;
- б) за місцем знаходження відповідача;
- в) за місцем знаходження позивача;
- г) за місцем вчинення порушення.

3. Справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів:

- а) підвідомчі господарським судам;
- б) не підвідомчі господарським судам;
- в) підвідомчі деколи господарським судам;
- г) підвідомчі господарським судам згідно рішення місцевої адміністрації.

4. Справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери:

- а) підвідомчі господарським судам;
- б) підвідомчі адміністративним судам;
- в) підвідомчі деколи господарським судам;
- г) підвідомчі господарським судам згідно рішення місцевої адміністрації.

5. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про практику Верховного Суду України щодо застосування норм законодавства про підвідомчість справ господарським судам» № 01-8/534 було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватне підприємство, що знаходиться у м. Полтава уклало договір з іноземним підприємством (Чехія) про поставку товару. При цьому в договорі сторони обумовили, що в разі виникнення спору, він буде вирішуватися в Україні, а саме Господарським судом Полтавської області. Після перерахування всієї суми українською стороною, чеська сторона поставила товар вчасно, відповідно до умов договору, однак меншою кількістю). Надіславши лист контрагентові з проханням протягом 3 тижнів поставити недопоставлену продукцію і не отримавши ні відповіді, ні товару ПП звернулося з позовом до Господарського суду Полтавської області

Однак, господарський суд відмовив в прийнятті позовної заяви мотивуючи це тим, що позови до відповідачів місцезнаходження яких за межами України не приймають господарськими судами України.

Чи правильно вчинив суд?

Дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство України

Джерела і література:

№№ 1-13, 68, 69, 91-97, 108, 111-113, 171, 173.

Тема 5. Учасники господарського процесу.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Відносини, які є предметом господарського процесуального права, пов'язують суб'єктів господарських процесуальних відносин між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст господарських процесуальних відносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим становищем. Тож головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища учасників господарського процесу.

Майбутні фахівці повинні взяти до уваги, що процесуальне законодавство взагалі та ГПК України [2] зокрема мають насамперед практичну спрямованість, тобто безпосередньо сприяють та забезпечують дотримання законності при здійсненні правосуддя фахівцями в галузі права в конкретних судових справах. Тому ГПК України [2] не містить офіційного визначення поняття «учасник судового процесу», а лише визначає коло осіб, які є його учасниками. Але науковий підхід до вивчення кожного явища потребує насамперед його визначення з погляду наукового пізнання.

В юридичній науці існує кілька підходів до визначення поняття «учасники господарського судового процесу». Як вважають відомі вчені Д. Притика, М. Тітов, В. Щербина, учасники господарського процесу – це особи, які здійснюють при вирішенні господарських спорів господарським судом передбачені законом процесуальні дії. Відомий науковець В. Беяневич визначає учасника судового процесу як юридичну чи фізичну особу, яка наділена законом певними процесуальними правами та на яку покладено певні процесуальні обов'язки, бере участь в судочинстві з метою захисту своїх прав чи законних інтересів або сприяння суду у всебічному повному та об'єктивному розгляді справи та вирішенні спору. Інші автори визначають учасників як осіб, які мають у справі юридичну

заінтересованість, тому наділені правом впливати на рух господарського процесу. Різне тлумачення цього поняття пояснюється досить широким колом осіб, яких процесуальний закон відносить до учасників судового процесу, та особливостями процесуальної правосуб'єктності кожного учасника [112, с.84].

Вивчаючи тему, студентам також потрібно взяти до уваги, що до складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених законом. У справах про оскарження рішення третейського суду та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду особами, які беруть участь у справі, є учасники третейського розгляду, особи, які не брали участь у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, треті особи, а також представники цих осіб [2, ст. 18].

Як зазначають фахівці, учасники господарського процесу – це суб'єкти, дії яких можуть сприяти правильному й швидкому розгляду спору, захисту прав і інтересів, що охороняються законом, суб'єктів господарювання. За змістом господарського процесуального права особами, які беруть участь у справі, вважаються ті учасники процесу, що безпосередньо зацікавлені в результаті розгляду справи, беруть участь у процесі від свого імені, здатні впливати на його перебіг, оскільки наділені комплексом прав, які надають їм таку можливість. Інші автори визначають учасників як таких осіб, що мають у справі юридичну зацікавленість і внаслідок зазначеного наділені правом впливати на рух господарського процесу. Їхній інтерес у процесі може бути спрямований на захист своїх прав чи охоронюваних законом інтересів або на захист прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб у передбачених законом випадках. За цим критерієм виділяють матеріально-правовий інтерес та суспільний інтерес (державний, службовий, функціональний). Інтерес кожного учасника в справі є юридичним, тобто таким, що є підставою для участі в справі, і в той самий час відрізняється від інтересу інших учасників, що передбачає наділення особи специфічним комплексом процесуальних прав і обов'язків. І цю обставину необхідно враховувати при вирішенні питання про місце в процесі тієї чи іншої особи. Матеріально-правовий інтерес до процесу існує об'єктивно й означає можливість впливу судового рішення на права, обов'язки учасників. Відсутність можливості такого впливу свідчить про те, що особа не має юридичного інтересу до процесу і, відповідно, не може в ньому брати участь [113, с.92].

Працюючи над даною темою, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Представництво в господарському процесі – це діяльність представника при розгляді справи у судовому процесі, яка здійснюється від імені особи, яку представляють з метою досягти для неї найбільш сприятливого рішення, а також для надання їй допомоги у здійсненні своїх прав.

Учасники господарського процесу – суб'єкти, дії яких можуть сприяти правильному і швидкому розгляду спору, захисту прав і охоронюваних законом інтересів господарюючих суб'єктів. Обов'язковими учасниками господарського процесу є господарські суди (судді) і сторони (позивач і відповідач). Наявність інших учасників залежить від обставин конкретної справи.

Прокурор є особливим позивачем, він не є учасником спірного матеріального правовідношення, може вступити у справу для представництва інтересів громадянина або держави. У прокурора особливий інтерес до порушеної справи, який визначається його посадовим становищем і необхідністю захисту публічно-правових інтересів у господарському суді.

Судовий експерт – особа, котра має спеціальні знання та зобов'язана за ухвалою господарського суду з'явитися на його виклик і дати мотивований висновок щодо поставлених їй питань.

Треті особи із самостійними вимогами на предмет спору – це особи, які мають правовий зв'язок зі спірним матеріальним правовідношенням, з предметом спору та можуть вступити у справу до прийняття рішення господарським судом, подавши позов до однієї або двох сторін за умови вживання заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених законодавством. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, мають опосередковий зв'язок зі сторонами та можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до прийняття рішення господарським судом, якщо рішення з господарського спору може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї з сторін.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття і склад учасників судового процесу. Класифікація учасників судового процесу.
2. Проблеми господарської процесуальної правосуб'єктності сторін та третіх осіб.
3. Поняття та види представника у судовому процесі. Представники сторін і третіх осіб.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і склад учасників судового процесу. Класифікація учасників судового процесу.
2. Проблеми господарської процесуальної правосуб'єктності сторін та третіх осіб.
3. Поняття та види представника у судовому процесі. Представники сторін і третіх осіб.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття сторін та третіх осіб у господарському процесі і їх основні риси. Види сторін та третіх осіб у господарському процесі.
2. Поняття належної та неналежної сторони. Проблеми неналежного позивача в господарському процесі. Умови і порядок заміни неналежного відповідача.
3. Участь прокурора у розгляді справ.
4. Правове положення посадових осіб, інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів.
5. Участь у судовому процесі судового експерта.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.
3. Розробити структурно-логічну схему «Види сторін та третіх осіб у господарському процесі».
4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про прокуратуру» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2014 р.;
- в) 2007 р.;
- г) 2013 р.

2. Сторонами в судовому процесі є:

- а) позивач і відповідач;
- б) позивач і відповідач та прокурор;
- в) позивач і відповідач та суддя;
- г) позивач і відповідач та треті особи.

3. Роз'яснення Президії Вищого господарського суду «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2002 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

4. Про залучення іншого відповідача чи заміну неналежного відповідача:

- а) приймається рішення;
- б) приймається припис;
- в) виноситься ухвала;
- г) приймається постанова.

5. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про практику Верховного Суду України щодо участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Філія ПрАТ «Ворскла» подала позов до ТОВ «Смарагд» про стягнення збитків, завданих несвоєчасним виконанням договору поставки, укладеного між ПрАТ і ТОВ. На початку судового засідання відповідач заявив, що філія не має права виступати в господарському суді в якості представника ПрАТ «Ворскла», оскільки його повноваження на ведення справи не підтверджені відповідними документами. Тому, господарський суд повинен припинити провадження по справі. Позивач проти цього заперечував, посилаю-

чись на те, що довіреності на здійснення повноважень позивача в господарському процесі, виданої директором ПрАТ «Ворскла» достатньо для ведення справи в суді.

Яке рішення має винести господарський суд?

Проаналізуйте дану ситуацію та дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 108, 111-113, 144, 166.

Тема 6. Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Мета вивчення цієї теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей доказів та запобіжних заходів у господарському процесі.

Вивчаючи тему, студентам потрібно знати, що в процесі розгляду кожної справи господарський суд виконує функцію судочинства, тобто досягнення достовірного знання про фактичні обставини, характерні для спірних правовідносин сторін, визначення правових норм, які підлягають застосуванню до цих відносин та прийняття законного та обґрунтованого рішення. Встановлюючи фактичні обставини, які існували між сторонами до порушення справи в суді, господарський суд використовує докази, які надають учасники процесу, та здобуті судом іншим шляхом відповідно до закону.

Факт чи обставина самі по собі не є доказом. Факти існують незалежно від того, знають про них особи, які здійснюють судовий розгляд, чи ні. Фактичні дані, тобто відомості про факт – це інформація, за допомогою якої можна пізнати факт. Пізнання фактів відбувається за допомогою доказів, що мають значення для правильного вирішення справи. Отже, основним способом пізнання обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, є встановлення їх за допомогою доказів, тобто доказування [112, с. 138].

Відповідно до ст. 32 ГПК України [2] доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких господарський суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги й заперечення сторін, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення цього

спору. У юридичній літературі термін «фактичні дані» тлумачиться по-різному. За загальним уявленням фактичні дані – це інформація про факти, а не власне самі факти. Очевидно, застосовуючи цей термін, законодавець мав на увазі не факти і не будь-яку інформацію, а інформацію, що відповідає об'єктивній дійсності, фактичним обставинам справи, тобто об'єктивну, достовірну інформацію відповідно до фактів. Тому можна припустити, що фактичні дані є не що інше, як об'єктивна, достовірна інформація у філософському розумінні, вона й створює зміст доказів [113, с.112].

Студентам також потрібно знати, що на думку фахівців, в найближчі роки лавиноподібно збільшиться потік справ, в яких як докази будуть фігурувати електронні документи, а також письмові документи, підготовлені з використанням комп'ютерної техніки або мережі Інтернет. Як правило, ними будуть і вже зараз є справи про банкрутство, захист честі й гідності, справи, пов'язані з несвоєчасними розрахунками за товари та послуги, охороною виняткових прав, податкові позови (де віднедавна практикується подача декларацій в електронному вигляді) і багато інших категорій спорів. Тому господарські суди повинні бути готові до того, щоб сприйняти відповідні матеріали як докази, оцінити їх за своїм вільним розсудом, винести на основі їх аналізу правосудні рішення і, як наслідок, захистити порушені права, навіть якщо підстави виникнення останніх були оформлені настільки екзотично для вітчизняної судової системи. А для цього, у свою чергу, потрібна якісна і така, що врахувала б нові реалії, нормативна база [148, с.13].

Працюючи над даною темою, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Докази – це будь-які фактичні дані, на підставі яких господарський суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення господарського спору.

Доказування у господарському процесі – це врегульована правовими нормами діяльність господарського суду та інших учасників господарського процесу зі збирання і закріплення, дослідження і оцінки доказів.

Допустимість доказів означає, що суд обмежений нормами права при виборі засобів доказування. Обставини справи, які відповідно до

законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування.

Належність доказів – це властивість, пов’язана зі змістом судових доказів. Докази, які підтверджують або спростовують існування обставин предмета доказування, є належними.

Предмет доказування розуміють як сукупність фактів, що мають матеріально-правове значення, встановлення яких необхідне для винесення судом законного й обґрунтованого рішення зі справи.

Письмовими доказами є документи і матеріали, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Письмові докази — це предмети, які відображають (віддзеркалюють) відомості, які мають значення для справи, за допомогою доступних для сприйняття їх людиною засобів.

Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору.

Висновок судового експерта – засіб доказування, який містить докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки та обґрунтовані відповіді на поставлені господарським судом питання.

Запобіжні заходи можна розглядати як заходи, які спрямовані на запобігання господарському правопорушенню, вони є профілактичними заходами, що здійснюються з метою попередження порушень прав юридичних та фізичних осіб та усунення перешкод для здійснення цих прав.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та мета судового доказування. Поняття доказів у господарському процесі.
2. Юридичне слідство в господарському процесі, як спосіб встановлення об’єктивної істини.
3. Належність доказів і допустимість засобів доказування. Оцінка доказів.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та мета судового доказування. Поняття доказів у господарському процесі.
2. Юридичне слідство в господарському процесі, як спосіб встановлення об'єктивної істини.
3. Належність доказів і допустимість засобів доказування. Оцінка доказів.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття предмету доказування. Визначення предмету доказування по конкретних справах. Факти, які не підлягають доказуванню. Обов'язок доказування і подання доказів. Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванні.
2. Роль суду по витребуванні доказів.
3. Призначення і проведення судової експертизи. Висновок судового експерта.
4. Письмові докази. Речові докази. Висновки експертизи.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.
3. Розробити структурно-логічну схему «Види доказів у господарському процесі».
4. Виконати тестові завдання:
 1. Ніякі докази не мають для господарського суду:
 - а) істинності;
 - б) заздалегідь встановленої сили;
 - в) правомірності;
 - г) нетолерантності.
 2. За результатами огляду та дослідження доказів:
 - а) приймається рішення;
 - б) приймається припис;
 - в) складається протокол;
 - г) приймається постанова.
 3. Закон України «Про судову експертизу» було прийнято у:
 - а) 2015 р.;
 - б) 1998 р.;

в) 1994 р.;

г) 2013 р.

4. Письмові докази подаються:

а) в оригіналі або в належним чином засвідченій копії;

б) лише в оригіналі;

в) лише в належним чином засвідченій копії;

г) на розсуд сторін.

5. Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» було прийнято у:

а) 2015 р.;

б) 1997 р.;

в) 2003 р.;

г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

ТОВ «Фіаніт» надійшли товари згідно договору поставки від ТОВ «Прогрес». Торгово-промислова палата України від виконання заявки ТОВ на проведення експертизи якості товарів відмовилася. Акт експертизи був складений за участю представника приватного підприємства «Гарант» та при розгляді спору в господарському суді використаний позивачем як один із видів доказів правомірності своїх вимог.

Чи має такий акт доказову силу?

Дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 33-34, 58, 84, 91-97, 102, 108, 111-113, 148, 153.

Тема 7. Судові витрати та процесуальні строки.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення даної теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей судових витрат та процесуальних строків у господарському процесі.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що судові витрати – це пов'язані із розглядом справи в господарському суді витрати, що складаються з державного мита і витрат, пов'язаних із розглядом справи. Судові витрати – це витрати, пов'язані із

розглядом та вирішенням справ у порядку господарського судочинства, що покладаються на сторони, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги з метою їх відшкодування державі, спонукаючи їх до врегулювання господарського спору без втручання держави.

Як зазначають фахівці, наявність інституту судових витрат обумовлена такими причинами. По-перше, при організації діяльності господарських судів щодо вирішення господарських спорів та здійснення судової діяльності потребуються значні державні видатки, які складаються з витрат на утримання системи господарських судів та матеріально-технічного забезпечення судової діяльності. До того ж у сферу господарського судочинства залучаються особи, які сприяють суду в здійсненні правосуддя: експерти, перекладачі тощо, діяльність яких потребує грошової компенсації, здійснюються дії, які також потребують грошових витрат. І тому законодавством покладається обов'язок частково компенсувати видатки на осіб, які беруть участь у розгляді справи. По-друге, такий обов'язок умовно покладається на недобросовісну сторону – позивача, який звертається до господарського суду з необґрунтованими вимогами або на відповідача, який добровільно не виконав свого обов'язку перед іншою стороною [113, с.135].

Слід зазначити, що поняття судових витрат у процесуальній літературі трактується неоднозначно. Так, деякі вчені під судовими витратами розуміють витрати, які несуть особи, що беруть участь у розгляді справи. Але таке їх розуміння створює враження, що начебто всі витрати несуть тільки сторони у справі та треті особи. Втім, це не відповідає дійсності, адже при такому розумінні зазначеного поняття не враховуються кошти, які витрачає на правосуддя держава. Отже, при розгляді цього питання слід мати на увазі також і витрати держави. Необхідні для діяльності судів кошти виділяються останнім з державного бюджету шляхом фінансування. Ці кошти, що складають прямі витрати держави на правосуддя, витрачаються на виплату заробітної плати суддям і персоналу судів, експертних установ, утримання та ремонт приміщень, придбання устаткування й інвентарю, задоволення потреб у канцелярських виробках, покриття поштових витрат тощо. Крім цих прямих витрат, держава несе й інші: невироблена продукція особами, що з'явилися в суд у зв'язку з розглядом справи, сума заробітної плати, що зберігається за свідками, та ін. Інші вчені судовими витратами називають кошти, виділені державою на здійснення правосуддя, що покладаються законом на сторони, третіх осіб із самостійними вимогами і заявників у справах

окремого провадження з метою їх часткової компенсації, спонукання до добровільного виконання обов'язків та попередження необґрунтованих звернень до суду [130, с.201].

Студенти мають взяти до уваги, що процесуальні дії вчиняються у строки, встановлені ГПК України [2]. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлено, вони призначаються господарським судом. Строки для вчинення процесуальних дій визначаються точною календарною датою, зазначенням події, що повинна неминуче настати, чи періодом часу. В останньому випадку дію може бути вчинено протягом всього періоду. Перебіг процесуального строку, обчислюваного роками, місяцями або днями, починається наступного дня після календарної дати або настання події, якими визначено його початок [2, ст. 50].

Працюючи над даною темою, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Судові витрати – це відповідні грошові кошти, які витрачаються в зв'язку з розглядом та вирішенням справ у порядку господарського судочинства і покладаються на сторони, третіх осіб із самостійними вимогами з метою відшкодування витрат державі та спонукання заінтересованих осіб до врегулювання спорів згідно з законом без залучення суду.

Державне мито – обов'язковий платіж за дії, які здійснює господарський суд за розглядом, вирішенням, переглядом господарських справ. Розмір державного мита визначається Декретом Кабінету Міністрів «Про державне мито» і залежить від характеру та ціни позову.

Інші судові витрати (затрати) – суми, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом, за відшкодування витрат, пов'язаних з оглядом і дослідженням доказів у місці їх знаходження, оплатою послуг перекладача, адвоката, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та інших витрат, пов'язаних із розглядом господарської справи. Розмір судових витрат не прямо залежить від характеру спору і визначається окремо в кожній конкретній справі залежно від фактично здійснених витрат. Грошові суми судових витрат виплачуються особам, яким вони призначені.

Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у

разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

Платники судового збору – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення, передбачене законом.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття і склад судових витрат.
2. Витрати, пов'язані з розглядом справи. Розподіл судових витрат. Відшкодування судових витрат.
3. Поняття і види господарських процесуальних строків.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і склад судових витрат.
2. Витрати, пов'язані з розглядом справи. Розподіл судових витрат. Відшкодування судових витрат.
3. Поняття і види господарських процесуальних строків.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Ціна позову, порядок визначення ціни позову.
2. Визначення розміру та порядок сплати державного мита. Звільнення від сплати державного мита. Повернення державного мита.
3. Встановлення та обчислення процесуальних строків
4. Закінчення процесуальних строків, процесуальні наслідки пропущення строків.
5. Зупинення процесуальних строків. Поновлення і продовження процесуальних строків.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види господарських процесуальних строків».

4. Виконати тестові завдання:

1. Постанову Вищого господарського суду «Про стягнення коштів» № 13/99 було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

2. Постанову Вищого господарського суду «Про стягнення коштів» № 4/372 було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Закон України «Про судовий збір» було прийнято у:

- а) 2011 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2013 р.

4. Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито» було прийнято у:

- а) 1993 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2013 р.

5. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про практику Верховного Суду України щодо сплати державного мита витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2004 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Антимонопольного комітет України подав позов до ПП «Топаз» про стягнення 370 000 грн. штрафу, накладеного у зв'язку з порушенням останнім антимонопольного законодавства України.

Чи справляється в даному випадку судовий збір?

Якщо так, то в яких розмірах?

Дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 70, 82-83, 91-97, 105,108, 111-113.

МОДУЛЬ II. Стадії господарського процесу.

Тема 8. Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацьовуючи тему, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є особливості позовного провадження і підстави його порушення у господарських судах. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей позовного провадження і підстави його порушення у господарських судах України.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що діяльність господарського суду щодо розгляду та вирішення господарських спорів здійснюється у встановленій господарським процесуальним правом формі, яка, з одного боку, забезпечує заінтересованим у вирішенні господарського спору сторонам певні правові гарантії правильності розгляду спору, рівність процесуальних прав і обов'язків, а з іншого – зобов'язує господарський суд розглянути і вирішити цей спір відповідно до норм господарського процесуального права (а також норм господарського права), установити суттєві для справи обставини, а також прийняти законне та обґрунтоване судове рішення.

Позов у господарському процесі є процесуальним засобом захисту порушеного права. Щоб він виконував цю функцію, його необхідно подати до господарського суду для розгляду в передбаченому законодавством порядку, оскільки господарське судочинство ці питання вирішує тільки в порядку позовного провадження за

винятком справ про банкрутство. Право на судовий захист у господарському процесі реалізується через право на позов. Перелік осіб, які мають право звертатися за захистом своїх порушених або оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів, наданий ГПК України [2, ст. 1-2]. Під правом на позов розуміється не саме порушене суб'єктивне право, а можливість отримання захисту у визначеному процесуальному порядку, у визначеній процесуальній формі і разом із тим у примусовій його реалізації [113, с.151].

Студентам також необхідно взяти до уваги, що загальними передумовами права на подання позову є такі: 1) підвідомчість справи суду; 2) процесуальна правоздатність сторін; 3) відсутність судового рішення, раніше винесеного у цій справі; 4) відсутність між сторонами договору про передачу цього спору на розгляд третейського суду.

Виходячи із змісту чинного господарського законодавства, порядок звернення до господарського суду зберігає в собі вичерпний перелік вимог. На відміну від випадків недодержання передумов права на подання позову, недодержання порядку реалізації права на подання позову хоч і має наслідком порушення провадження у справі в суді, однак не є неусувним. Позивач може виправити допущені помилки та повторно звернутися до суду з тотожним позовом.

Звернення до суду здійснюється шляхом подання позовної заяви. У науці господарсько-процесуального права одним з найбільш спірних питань є питання про право на позов. У зв'язку з різним підходом до аналізу цього поняття у нього вкладається найрізноманітніший зміст. Одні вчені розглядають право на позов як єдине поняття, але розрізняють в ньому матеріально-правову і процесуальну сторони. Навіть у межах цієї групи вчених немає єдиної думки з приводу співвідношення цих двох сторін позову. Одні поняття на позов зводили лише до матеріально-правової вимоги позивача до відповідача. Інші – вирішальну ознаку права на позов вбачають у його процесуальному значенні. Нарешті, треті – у поняття права на позов вкладають як матеріально-правові, так і процесуальні можливості захисту права [112, с.183].

Майбутні фахівці мають знати, що суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви, якщо: 1) заява не підлягає розгляду в господарських судах України; 2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який в межах своєї компетенції вирішує господарський спір, є справа зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав або є рішення цих органів з такого спору; 3) настала смерть

фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено діяльність суб'єкта господарювання, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Про відмову у прийнятті позовної заяви виноситься ухвала, яка надсилається сторонам, прокурору, якщо вони є заявниками, не пізніше трьох днів з дня надходження заяви. До ухвали про відмову у прийнятті позовної заяви, що надсилається заявникові, додаються позовні матеріали. Ухвалу про відмову у прийнятті позовної заяви може бути оскаржено. У разі скасування цієї ухвали позовна заява вважається поданою в день первісного звернення до господарського суду [2, ст. 62].

Студенти мають взяти до уваги, що позов забезпечується накладанням арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачу; заборонаю відповідачеві вчиняти певні дії; заборонаю іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору; зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку. Про забезпечення позову виноситься ухвала. Ухвалу про забезпечення позову може бути оскаржено. Не допускається забезпечення позову у справах, що виникають з корпоративних відносин, шляхом заборони: проводити загальні збори акціонерів або учасників господарського товариства та приймати ними рішення; надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних паперів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства; участі (реєстрації для участі) або неучасті акціонерів або учасників у загальних зборах товариства, визначення правомочності загальних зборів акціонерів або учасників господарського товариства; здійснювати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб покладені на них згідно із законодавством повноваження.

Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення рішень, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України заборони або обов'язку вчиняти певні дії. Не допускається накладення арешту на майно, на яке накладено арешт відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

Не допускається забезпечення позову у справах, відповідачем у яких є неплатоспроможний банк або Фонд гарантування вкладів

фізичних осіб шляхом: накладення арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачу; заборони відповідачу вчиняти певні дії.

Майно або грошові суми клієнта неплатоспроможного банку, на які судом накладено арешт до дня віднесення банку до категорії неплатоспроможних, може бути передано приймаючому або перехідному банку чи спеціалізованій установі, утвореній Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, у встановленому законодавством про систему гарантування вкладів фізичних осіб порядку з письмовим повідомленням Фондом гарантування вкладів фізичних осіб особи, в інтересах якої накладено арешт. При цьому передане майно або грошові суми залишаються обтяженими відповідно до ухвали суду про накладення арешту.

Господарський суд, який розглядає спір про право власності на акції (частки, паї) товариства, може винести ухвалу про забезпечення позову шляхом встановлення заборони на внесення змін до статуту цього товариства в частині зміни розміру статутного капіталу.

Види забезпечення позову повинні бути співвідносними із заявленими позивачем вимогами.

Види забезпечення позову можуть використовуватися господарським судом лише в межах предмета позову та не повинні порушувати прав інших акціонерів (учасників) господарського товариства. Зокрема, заборона вчиняти дії має стосуватися лише пакета акцій, безпосередньо пов'язаного з предметом спору [2, ст. 67].

Працюючи над даною темою, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Позов у господарському процесі – спірна правова вимога однієї особи до іншої, яка впливає з матеріально-правового відношення, заснованого на юридичних фактах і поданого до господарського суду для розгляду та вирішення у суворо визначеному процесуальному порядку.

Позивачами є підприємства, установи, організації та громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Позивач – це особа, яка передбачувано є суб'єктом спірного права або охоронюваного законом інтересу і яка звертається до господарського суду за захистом, оскільки вона вважає, що її право порушено або необгрунтовано оспорується відповідачем.

Відповідачами є підприємства, установи, організації і громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності, яким пред'явлено позовну вимогу. Відповідач — це особа, яка, за твердженням позивача, є або порушником його прав, або необґрунтовано, на думку позивача, оспорує його права і внаслідок цього притягується до відповіді за позовом та проти якої порушено справу.

Зустрічний позов — матеріально-правова вимога відповідача до позивача, подана для розгляду в тому самому процесі, який порушено за позовом позивача до відповідача і де вони є сторонами за справою.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Право на порушення господарського процесу. Особи, які можуть порушити господарський процес.
2. Процесуальні засоби порушення справ у господарському суді. Поняття позову.
3. Правові наслідки порушення справи в суді.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Право на порушення господарського процесу. Особи, які можуть порушити господарський процес.
2. Процесуальні засоби порушення справ у господарському суді. Поняття позову.
3. Правові наслідки порушення справи в суді.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття позову. Елементи позову. Види позовів. Позовна заява і її реквізити. Об'єднання позовних вимог. Документи, які додаються до позовної заяви.
2. Захист відповідача проти позову. Відзив на позовну заяву. Зустрічний позов.
3. Прийняття позовної заяви. Відмова в прийнятті позовної заяви. Підстави для відмови в прийнятті позовної заяви. Повернення позовної заяви. Підстави для повернення позовної заяви. Правові наслідки відмови та повернення позовної заяви.

4. Забезпечення позову. Мета забезпечення позову. Підстави для забезпечення позову. Способи забезпечення позову. Скасування забезпечення позову.
5. Дії учасників процесу по підготовці справи до судового розгляду.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види позовів».

4. Виконати тестові завдання:

1. Позовна заява подається до господарського суду:

- а) в усній чи письмовій формі;
- б) в довільній формі;
- в) в письмовій формі;
- г) у формі за згодою сторін.

2. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсними установчих документів» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Зустрічний позов повинен бути:

- а) в усній чи письмовій формі;
- б) взаємно не пов'язаний з первісним;
- в) взаємно пов'язаний з первісним;
- г) взаємно пов'язаний з наступним.

4. До відзиву, підписаного представником відповідача, додається:

- а) довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника відповідача;
- б) копія паспорту відповідача;
- в) документи про несудимість;
- г) документи на розсуд сторін.

5. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;

в) 2007 р.;

г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Визначить вид позову та його елементи:

ПрАТ «Галоген» звернулося з позовом про стягнення з ТОВ «Керамзіт» грошової заборгованості за договором поставки;

ТОВ «Краса» звернулося з позовом про визнання недійсним наказу Державно-іфiскальної служби;

ПАТ «Ганзаніт» з позовом про визнання договору з ПП «Лакшмі» недійсним.

Аргументуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 28-29, 57, 91-97, 108, 111-113, 131 .

Тема 9. Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Мета вивчення теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і особливостей вирішення господарських спорів у суді першої інстанції.

Вивчаючи дану тему, студентам потрібно взяти до уваги, що розгляд справ у місцевих господарських судах згідно з ч. 1 ст. 4 - 6 ГПК України [2] здійснюється суддею одноособово. Будь-яку справу, що належить до підсудності цього суду, залежно від категорії та складності справи може бути розглянуто колегіально в складі трьох суддів. Значення судового розгляду полягає в тому, що вирішується головне завдання – захист майнових та інших прав і законних інтересів організацій та підприємств, активний всебічний вплив на поліпшення їх діяльності. У процесі розгляду перевіряється обґрунтованість взаємних вимог і заперечень сторін; на підставі всебічного, повного та об'єктивного дослідження зібраних доказів встановлюються їх дійсні права та взаємовідносини, виявляються умови та причини, що породили спір. Значення цієї стадії полягає також і в тому, що на підставі аналізу та узагальнення матеріалів

справи, досліджених у ході судового засідання, а також достовірно встановлених обставин справи господарський суд розробляє пропозиції, спрямовані на вдосконалення господарських відносин, господарського законодавства, а також усунення недоліків у діяльності організацій.

Спiр має бути вирішений господарським судом у строк не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви [2, ч. 1 ст. 69]. Тільки у виняткових випадках голова господарського суду чи його заступник мають право продовжити строк вирішення спору, але не більше як на один місяць, про що виноситься ухвала, яка не підлягає оскарженню в апеляційному та в касаційному порядку відповідно до ст. ст. 106 і 111-13 ГПК України [2].

Майбутні фахівці також мають взяти до уваги, що, як зазначають науковці [113, с. 175], судовий розгляд – одна з основних стадій в господарському процесі, під час якої відбувається розгляд та вирішення справи по суті, тобто перевіряється законність та обґрунтованість вимог сторін та третіх осіб на підставі дослідження наданих доказів.

Значення цієї стадії полягає передусім в тому, що своє найважливіше завдання – захист майнових та інших прав і законних інтересів організацій та громадян-підприємців і активний всебічний вплив на поліпшення їх господарської діяльності – господарські суди виконують, розглядаючи і вирішуючи правові спори між суб'єктами господарювання.

Під час розгляду справи перевіряється обґрунтованість вимог та заперечень сторін; на основі всебічного, повного та об'єктивного дослідження зібраних доказів встановлюються їх дійсні права та взаємні обов'язки, визначаються умови та причини, що викликали спір. Значення цієї стадії полягає і в тому, що на основі аналізу та узагальнення досліджених на засіданні матеріалів та встановлених обставин справи господарський суд розробляє пропозиції, спрямовані на вдосконалення господарських відносин та усунення недоліків у діяльності суб'єктів господарювання.

Одним з найважливіших чинників ефективності судового розгляду є оперативність розгляду справи.

Цільова спрямованість на своєчасний розгляд та вирішення спору по суті в стадії судового розгляду дістає прояв у нормах господарського процесуального права, які покладають на суб'єктів процесу зобов'язання здійснювати процесуальну діяльність у

встановлені законом та судом строки. Вимоги законодавства сформульовані таким чином, щоб розгляд справи було завершено, як правило, в першому судовому засіданні. Лише аномальний розвиток процесу може призвести до відкладання вирішення справи, але і в цьому випадку строк повторного судового засідання повинен призначатися з додержанням встановлених законом процесуальних строків. Слід також враховувати, що порушення процесуальних строків, встановлених законом для суду, не звільняє його від здійснення необхідних процесуальних дій, спрямованих на правильний і оперативний розгляд та вирішення справи [112, с. 235].

Працюючи над даною темою, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Судова інстанція визначає повноваження окремо взятого суду при розгляді конкретної справи, позначає самостійну стадію, через яку проходить конкретна справа в різних судах. Кожна така стадія, (стадія процесу) відрізняється характерними рисами судочинства.

Перша інстанція – це інстанція, де справа розглядається вперше, і в судовому засіданні суд постановляє судові рішення по суті.

Інстанційність виключає всякого роду підпорядкованість місцевих судів апеляційним чи касаційним, завдяки принципу незалежності суддів, а отже не допускається вплив на внутрішнє переконання суддів судів першої інстанції.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Порядок ведення засідання.
2. Права учасників процесу.
3. Прийняття рішення. Права господарського суду щодо прийняття рішення.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Порядок ведення засідання.
2. Права учасників процесу.
3. Прийняття рішення. Права господарського суду щодо прийняття рішення.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Строк вирішення спору. Вирішення спору при неподанні відзиву на позовну заяву і витребування господарським судом матеріалів.
2. Відкладення розгляду справи, перерва в засіданні.
3. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, мирова угода сторін.
4. Зупинення провадження у справі та його поновлення. Припинення провадження у справі. Залишення позову без розгляду.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Права учасників господарського процесу».

4. Виконати тестові завдання:

1. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсними договорів гарантії, іпотеки, застави» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

2. Спір про стягнення заборгованості за опротестованим векселем має бути вирішено господарським судом у строк:

- а) за згодою сторін;
- б) не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви;
- в) не більше одного місяця від дня одержання позовної заяви;
- г) не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви.

3. Спір має бути вирішено господарським судом у строк:

- а) за згодою сторін;
- б) не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви;
- г) не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви.

4. Мирова угода може стосуватися:

- а) лише прав і обов'язків сторін щодо предмету позову;
- б) лише обов'язків сторін щодо предмету позову;
- в) лише прав сторін щодо предмету позову;

г) прав на розсуд сторін.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсними установчих документів, запису про проведення державної реєстрації та припинення юридичної особи» було прийнято у:

а) 2007 р.;

б) 1998 р.;

в) 2008 р.;

г) 2010 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Позивач ПП «Рубін» не надав до судового засідання додаткових доказів, які вказані в ухвалі господарського суду, в зв'язку з чим заявив клопотання про відкладання розгляду справи. Господарський суд дане клопотання ПП «Рубін» не задовольнив та продовжив розгляд справи по суті.

Чи правомірно вчинив господарський суд?

В яких випадках відбувається відкладання розгляду справи?

Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№-13, 47, 54, 71, 91-97, 108, 111-113, 162 .

Тема 10. Рішення, ухвала, постанова господарського суду.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення зазначеної теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей рішення, ухвали та постанови господарського суду.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що, як зазначає науковець О.В.Кот, дослідження поняття судового акту дозволяє стверджувати, що в *матеріальному* розумінні судовий акт – це акт правозастосування, що є формою вираження судом своєї волі, безпосередньо спрямованої на забезпечення захисту гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. У *процесуальному* розумінні під судовим актом слід розуміти встановлену процесуальним законом

письмову форму фіксації процедури розгляду справи судом і її правових наслідків.

Таким чином, *судові акти* в господарському процесі – це встановлені господарським процесуальним законом документи, що виносяться господарським судом у межах його компетенції при розгляді справ задля фіксації процедури розгляду справ (ухвали) і оформлення його правових наслідків (рішення, постанови або ухвали).

Дослідження поняття та змісту (елементів) правового режиму судових актів дало підстави для висновку про те, що *правовий режим судових актів у господарському процесі* – це сукупність встановлених господарським процесуальним законом ознак (елементів), що характеризують судовий акт як акт правосуддя у господарських правовідносинах.

На думку О.В.Кота, правовий режим судових актів охоплює такі встановлені господарським процесуальним законодавством елементи: а) поняття і види судових актів; б) форму, зміст та інші вимоги щодо певних видів судових актів; в) порядок і місце прийняття судових актів; г) порядок оголошення та момент набрання законної сили судовими актами; г) правові наслідки набрання законної сили судовими актами, властивості (компоненти) законної сили судових актів та об'єктні і суб'єктні межі її дії; д) порядок усунення недоліків судових актів судами, що винесли ці акти; е) підстави та порядок оскарження і подання заяв про перегляд судових актів до судів вищих інстанцій; є) межі втручання судів вищих інстанцій у зміст судових актів, що переглядаються; ж) процедуру виконання судових актів органами Державної виконавчої служби.

Зазначені елементи правового режиму судових актів дозволяють характеризувати їх найбільш повно і всебічно, враховуючи при цьому особливості правового режиму судових рішень і ухвал суду першої інстанції, а також постанов і ухвал судів апеляційної і касаційної інстанцій.

Студентам також необхідно взяти до уваги, що, відповідно до норм ГПК України [2], при вирішенні господарського спору по суті (задоволення позову, відмова в позові повністю або частково) господарський суд приймає рішення.

Рішення приймається господарським судом за результатами оцінки доказів, поданих сторонами та іншими учасниками господарського процесу, а також доказів, які були витребувані господарським судом, у нарадчій кімнаті.

Рішення викладається у письмовій формі та підписується всіма суддями, які брали участь у засіданні. У разі розгляду справи трьома суддями суддя, не згодний з рішенням, зобов'язаний викласти у письмовій формі свою окрему думку, що приєднується до справи. При виборі і застосуванні правової норми до спірних правовідносин суд враховує висновки Верховного Суду України, викладені у постановках, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбачених законом.

Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів [2, ст. 82].

Опрацюючи дану тему, майбутнім фахівцям необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Наказ господарського суду – виконавчий документ, що видається на виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду.

Постанови господарського суду – це акти господарського суду, що приймаються за наслідками перегляду судами апеляційної інстанції судових рішень господарського суду першої інстанції, які не набрали законної сили, та судами касаційної інстанції судових рішень господарського суду першої та апеляційної інстанцій, які набрали законної сили.

Рішення господарського суду – це акт суду першої інстанції, яким суд на підставі достовірно встановлених при судовому розгляді фактів у суворій відповідності з нормами процесуального і матеріального права вирішує справу по суті, тобто задовольняє позов повністю або частково, чи відмовляє в його задоволенні. Рішення господарського суду з конкретної справи – це, передусім, акт, який владно підтверджує наявність або відсутність спірного правовідношення, його конкретний зміст, і, таким чином, спірне правовідношення перетворюється на безспірне, яке підлягає примусовому виконанню.

Ухвали господарського суду – це судові акти, які приймає господарський суд, якщо не вирішує спір сторін по суті та коли вирішує певні питання, які виникають у процесі розгляду справи, її виникнення, руху й припинення.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя.
2. Порядок прийняття рішення господарського суду.
3. Ухвали суду першої інстанції.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя.
2. Порядок прийняття рішення господарського суду.
3. Ухвали суду першої інстанції.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Зміст судового рішення та його елементи. Вимоги яким повинно відповідати рішення.
2. Порядок прийняття рішення господарського суду. Повноваження суду при прийнятті рішення. Оголошення рішення. Набрання рішенням законної сили. Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив.
3. Додаткове рішення. Роз'яснення і виправлення рішення. Підстави для постановлення додаткового рішення та роз'яснення і виправлення рішення.
4. Повідомлення господарського суду. Протоколи.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Зміст судового рішення та його елементи».

4. Виконати тестові завдання:

1. Постанову Вищого господарського суду «Про зміну способу виконання рішення» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;

г) 2013 р.

2. Повне рішення повинно бути складено:

а) у строк не більше шести днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;

б) у строк не більше трьох днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;

в) у строк не більше п'яти днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;

г) у строк не більше десяти днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення.

3. Постанову Вищого господарського суду «Про стягнення боргу, неустойки, суми коштів за прострочення виконання боржником грошового зобов'язання» було прийнято у:

а) 2007 р.;

б) 1998 р.;

в) 2008 р.;

г) 2013 р.

4. Рішення господарського суду ухвалюється:

а) іменем України;

б) іменем судді;

в) іменем влади;

г) іменем Президента.

5. Лист Національного банку України «Про виконання рішень господарських судів» було прийнято у:

а) 2015 р.;

б) 1998 р.;

в) 2003 р.;

г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

В засіданні Господарського суду Полтавської області у справі про банкрутство ПП «Акція» боржник заявив, що відкликає свою заяву та вимагає провадження по справі припинити. Господарський суд виніс ухвалу про залишення позову без розгляду.

Дайте оцінку діям боржника та господарського суду.

Чи мав господарський суд прийняти рішення з цього приводу?

Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

Тема 11. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Мета вивчення вказаної теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і юридичних особливостей перегляду судових рішень в апеляційному порядку.

Вивчаючи вказану тему, студентам слід взяти до уваги, що, апеляція є одним із видів оскарження рішень суду, які не набрали законної сили і передбачає новий розгляд справи по суті судом другої (вищої) інстанції та винесення нового рішення у справі. У порядку апеляції суд вищої інстанції перевіряє суть рішення місцевого суду, повторюючи спочатку дослідження доказів, що є у справі, та знову поданих, після чого або затверджує оскаржуване рішення, або, відмінивши його, приймає нове.

Метою апеляційного провадження, яке являє собою самостійну стадію судового процесу, є перевірка законності і обґрунтованості рішення місцевого господарського суду в повному обсязі (що зазначено в ч. 2 ст. 101 ГПК України [2]), виправлення помилок, які допущено місцевим господарським судом. В апеляційній інстанції перевіряється правильність встановлення місцевим господарським судом обставин справи, застосування норм матеріального права й норм процесуального права [112, с.203].

На думку фахівців, апеляційне провадження характеризується такими рисами: 1) порушується за скаргами осіб, які беруть участь у справі (ст. 91 ГПК України [2]); 2) апеляційний суд перевіряє законність та обґрунтованість судових актів (ч. 2 ст. 101 ГПК України) [2]; 3) апеляційний суд не пов'язаний доводами скарги і перевіряє законність і обґрунтованість судових актів у повному обсязі (ч. 2 ст. 101 ГПК України) [2]; 4) апеляційний суд повторно розглядає справу по суті (ст. 99 ГПК України); 5) перегляд за апеляційною скаргою здійснює апеляційний господарський суд, повноваження якого поширюються на територію знаходження відповідного місцевого суду (ст. 92 ГПК України[2]).

Студентам слід взяти до уваги, що апеляційна скарга подається на рішення місцевого господарського суду протягом десяти днів, а на ухвалу місцевого господарського суду – протягом п'яти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом. У разі якщо в судовому

засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частину рішення, зазначений строк обчислюється з дня підписання рішення, оформленого відповідно до закону.

Апеляційний господарський суд постановляє ухвалу про повернення апеляційної скарги у випадках, якщо вона подана після закінчення строків, установлених цією статтею, і суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку, та незалежно від поважності причини пропуску цього строку – у разі, якщо апеляційна скарга подана прокурором, органом державної влади, органом місцевого самоврядування після спливу одного року з дня оголошення оскаржуваного судового рішення. Розгляд заяви особи про поновлення строку на подання апеляційної скарги здійснюється одним із суддів колегії суддів апеляційного господарського суду, склад якої визначений при реєстрації справи відповідно до закону [2, ст. 93].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Апеляція є основним способом оскарження судових актів місцевого господарського суду, які не набули законної сили в апеляційній інстанції, та має певні характерні ознаки.

Апеляційне оскарження – один із найбільш поширених у сучасному господарському судочинстві способів оскарження судових рішень, які не набрали чинності, в суді вищої інстанції (апеляційному суді).

Під *суб'єктивною передумовою апеляційного оскарження* розуміють наявність певного кола суб'єктів, які мають право подати апеляцію на рішення, ухвалу господарського суду першої інстанції.

Апеляційне провадження – це сукупність дій господарського суду апеляційної інстанції та осіб, які беруть участь у справі, що здійснюється з метою перевірки законності й обґрунтованості актів господарського суду першої інстанції, що не набрали законної сили і повторного розгляду справи по суті.

Під *правом апеляційного оскарження* рішення господарського суду слід розуміти право на порушення діяльності з перевірки рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили.

Під *повноваженнями суду апеляційної інстанції* розуміють сукупність його прав та обов'язків, пов'язаних з вчиненням встановлених законом процесуальних дій стосовно рішення або

ухвали, які не набрали чинності і є об'єктом перевірки за апеляційною скаргою чи апеляційним поданням прокурора.

Лекційне заняття

План

1. Право апеляційного оскарження. Визначення апеляційної інстанції.
2. Порядок розгляду апеляційної скарги та права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі.
3. Повноваження апеляційної інстанції.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Право апеляційного оскарження. Визначення апеляційної інстанції.
2. Порядок розгляду апеляційної скарги та права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі.
3. Повноваження апеляційної інстанції.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Форма і зміст апеляційної скарги (подання).
2. Надсилання копії апеляційної скарги та відзив на апеляційну скаргу (подання). Повернення апеляційної скарги (подання). Прийняття апеляційної скарги (подання).
3. Правові наслідки звернення з апеляційною скаргою (поданням).
4. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції. Строки розгляду апеляційної скарги (подання).
5. Постанова апеляційної інстанції.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Повноваження апеляційної інстанції».

4. Виконати тестові завдання:

1. Постанову Вищого господарського суду «Про зобов'язання узгодити межі землекористування та підписати акт встановлення та узгодження меж земельної ділянки» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

2. Апеляційна скарга подається на рішення місцевого господарського суду:

- а) у строк не більше шести днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;
- б) у строк не більше трьох днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;
- в) протягом десяти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом;
- г) протягом двадцяти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом.

3. Постанову Вищого господарського суду «Про деякі питання судової практики застосування Статуту залізниць України, інших норм транспортного законодавства» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

4. Апеляційна скарга подається на ухвалу місцевого господарського суду:

- а) у строк не більше шести днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;
- б) у строк не більше трьох днів з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення;
- в) протягом десяти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом;
- г) протягом п'яти днів з дня їх оголошення місцевим господарським судом.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання права власності» було прийнято у:

- а) 2005 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2003 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Чи допускається апеляційне оскарження наступних ухвал господарського суду першої інстанції:

про відмову у прийнятті позовної заяви;

про припинення провадження по справі;

про передачу справи з одного господарського суду до іншого;

Вкажіть процесуальні наслідки відміни вищевказаних ухвал апеляційним судом.

Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 108, 111-113, 171, 173.

Тема 12. Перегляд судових рішень у касаційному порядку.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення даної теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і юридичних особливостей перегляду судових рішень у касаційному порядку.

Працюючи над темою, студентам слід взяти до уваги, що, як зазначають науковці, інститут касаційного провадження у господарському процесі суттєво відрізняється від традиційних форм касаційного провадження. З одного боку, касаційне провадження у господарському процесі обмежується перевіркою дотримання норм матеріального і процесуального права нижчестоящими судами. З іншого – до повноважень господарського суду касаційної інстанції належить право зміни рішення суду першої інстанції, постанови апеляційної інстанції, а також їх скасування і прийняття нового рішення. Це є притаманним не класичній касаційній системі, а ревізійному порядку перегляду судових актів, характерному для деяких зарубіжних країн і вітчизняного цивільного процесу.

Касаційним провадженням є стадія господарського процесу, що передбачає перевірку господарським судом законності судових актів, які набрали чинності.

Отже, для цієї стадії господарського процесу характерними є такі ознаки:

- об'єктами касаційного провадження є судові акти, зокрема акти апеляційної інстанції, що набрали чинності;
- касаційне провадження може бути порушеним, як і апеляційне, лише за скаргою (поданням), у якому зазначено, у чому саме полягає порушення або невірне застосування закону;
- метою касаційного провадження є перевірка законності судових актів,
- касаційний суд не зв'язаний межами скарги (подання), а перевіряє законність судових актів у цілому;
- касаційне провадження здійснюється лише Вищим господарським судом України;
- касаційний суд не розглядає справу по суті, не перевіряє обґрунтованість судових актів, а встановлює їх законність, тобто правильність застосування норм матеріального і процесуального права судами першої і апеляційної інстанцій.

Отже, провадження у касаційній інстанції господарського суду призначене, для перевірки законності судових актів господарських судів України, які набрали законної сили, з метою більш надійного захисту прав учасників процесу, забезпечення єдності правозастосовної практики та зміцнення законності в господарській сфері.

Інституту касації властиві дві риси:

1) цей інститут притаманний інстанційній системі судочинства, за якої процедуру касації здійснює спеціальний судовий орган, який виконує виключно функцію перегляду і є вищою і кінцевою інстанцією, судові акти якої є остаточними та оскарженню не підлягають;

2) суд касаційної інстанції виключно перевіряє відповідність судового рішення правовим нормам, не досліджуючи судових доказів, які були встановлені нижчестоящими судовими інстанціями [112, с. 257].

Студентам також слід взяти до уваги, що, на думку фахівців, визначаючи сучасну роль касаційної інстанції в умовах реформування господарського судочинства, можна дійти таких висновків. Перегляд судових справ у касаційному порядку є гарантією здійснення правосуддя й законності ухвалюваного рішення. Суди касаційної інстанції перевіряють судові акти, що вступили в законну силу, з погляду правильного застосування місцевими та апеляційними судами норм матеріального та процесуального права, діючи чітко в межах, заявлених у касаційній скарзі (касаційному поданні). Основна роль

суду касаційної інстанції в системі господарських судів України полягає у формуванні єдиної судової практики в системі господарського судочинства шляхом тлумачення відповідних норм матеріального та процесуального права. Встановлені в постановках суду касаційної інстанції тлумачення мають бути обов'язковими для господарських судів нижчого рівня й визначати механізм скасування судових актів цих судів, ухвалених усупереч наявному тлумаченню. Тільки таким шляхом у судах господарської юрисдикції буде забезпечена єдина й стала практика, внаслідок чого буде зроблено черговий крок до формування цивілізованої правосвідомості крізь призму єдності та злагодженості, що є запорукою високого рівня правосуддя і захисту прав та законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання [141, с. 57].

Опрацьовуючи вказану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Касація – це перегляд справи судом вищої інстанції без самостійного дослідження доказів, лише на основі матеріалу судової справи і лише з метою визначити, чи були дотримані вимоги закону під час розгляду справи судами нижчих інстанцій.

Касаційне провадження як самостійна стадія господарського процесу є сукупністю процесуальних дій, які виникають і розвиваються між господарським судом касаційної інстанції та особами, що беруть участь у справі з метою перевірки судових рішень місцевих та апеляційних господарських судів, які набрали законної сили, а у визначених господарським процесуальним законодавством випадках перевірки постанов Вищого господарського суду України.

Судом касаційної інстанції у господарському процесі є Вищий господарський суд України.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Право касаційного оскарження. Касаційна інстанція.
2. Порядок подання касаційної скарги та внесення касаційного подання.
3. Повноваження касаційної інстанції.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Право касаційного оскарження. Касаційна інстанція.
2. Порядок подання касаційної скарги та внесення касаційного подання.
3. Повноваження касаційної інстанції.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Порядок подання касаційної скарги (подання). Строк подання касаційної скарги (подання). Форма і зміст касаційної скарги (подання). Надсилання касаційної скарги (подання) сторонам у справі.
2. Відзив на касаційну скаргу (подання). Повернення касаційної скарги (подання). Прийняття касаційної скарги (подання). Відмова від касаційної скарги (подання).
3. Право касаційного оскарження постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.
4. Порядок перегляду в касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Порядок перегляду в касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України».

4. Виконати тестові завдання:

1. Касаційна скарга може бути подана:

а) за згодою сторін;

б) протягом двадцяти днів з дня набрання судовим рішенням апеляційного господарського суду законної сили;

в) протягом десяти днів з дня набрання судовим рішенням апеляційного господарського суду законної сили;

г) за рішенням судді.

2. Постанову Вищого господарського суду «Про стягнення збитків у вигляді упущеної вигоди» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Відсутність відзиву на касаційну скаргу:

- а) в окремих випадках перешкоджає перегляду судового рішення, що оскаржується;
- б) перешкоджає перегляду судового рішення, що оскаржується;
- в) не перешкоджає перегляду судового рішення, що оскаржується;
- г) перешкоджає за згодою сторін перегляду судового рішення, що оскаржується.

4. У касаційній інстанції:

- а) не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- б) приймаються і розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- в) приймаються але не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- г) приймаються за згодою сторін вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про усунення перешкод в здійсненні підприємницької діяльності» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватний підприємець Орсенко Р.Л., отримавши негативне для себе рішення у справі за договором поставки Господарського суду Полтавської заявив, що подає касаційну скаргу до Вищого господарського суду України.

Дайте юридичну оцінку діям Орсенко Р.Л.

Аргументуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№1-13, 91-97, 108, 111-113, 141, 171, 173 .

Тема 13. Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду

Методичні рекомендації до вивчення теми

Мета вивчення вказаної теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і юридичних особливостей перегляду рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами, а також їх виконання.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що, відповідно до норм ГПК України [2], господарський суд може переглянути прийняте ним судові рішення, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами.

Підставами для перегляду судових рішень господарського суду за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлені вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

4) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що підлягають перегляду;

5) встановлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане [2, ст. 112].

Студенти мають знати, що відповідно до роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 21 травня 2002 р. № 04-5/563 «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за ново-виявленими обставинами» до нововиявлених обставин належать матеріально-правові факти, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Необхідними ознаками нововиявлених обставин є, по-перше, їх наявність на час

розгляду справи, по-друге, те, що ці обставини не могли бути відомі заявникові на час розгляду справи.

Майбутнім фахівцям також слід взяти до уваги, що нововиявлена обставина – це юридичний факт, який: передбачений нормами права і зумовлює виникнення, зміну чи припинення правовідносин; має суттєве значення для правильного вирішення конкретної справи. Якщо б нововиявлена обставина була відома господарському суду при винесенні судового рішення, то вона обов'язково вплинула б на висновок суду; уже існував у момент звернення заявника до господарського суду та під час розгляду справи господарським судом, але про його існування стало відомо лише після прийняття відповідного судового рішення; не був і не міг бути відомим ні особі, яка заявила про це потім, ні господарському суду, який розглядав справу[112, с. 235].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Перегляд рішення, ухвали, постанови за нововиявленими обставинами – стадія господарського процесу, з перегляду незаконності чи необґрунтованості судового акта у зв'язку з нововиявленими обставинами, й не пов'язаний із судовою помилкою, оскільки в основу судового акта, що переглядається, було покладено правильні висновки на підставі оцінки зібраних у справі доказів.

Нововиявлені обставини – це юридичні факти (фактичні обставини), які існують в момент розгляду справи і мають суттєве значення для її вирішення та які не були і не могли бути відомі ні заявнику, ні господарському суду, який їх розглядав.

Виконання рішення господарського суду – реальний захист відновлення порушених суб'єктивних прав особи.

Виконавче провадження – це сукупність дій органів і посадових осіб, зазначених у Законі України «Про виконавче провадження» [10], спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених законом, іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями, що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню.

Стягувачем є фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ, а боржником – фізична або юридична особа, зобов'язана за рішенням вчинити певні дії (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням) або утриматися від їх вчинення.

Боржник – це сторона, обов'язок якої підтверджується виконавчим документом і щодо якої відкрито виконавче провадження.

Відстрочка – це відкладення чи перенесення виконання рішення на новий строк, який визначається господарським судом.

Розстрочка означає виконання рішення частками, встановленими господарським судом, із певним інтервалом у часі. Строки виконання кожної частки має визначитися господарським судом.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
2. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
3. Обов'язковість виконання судових рішень. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Порядок і строк подання заяви (внесення подання) про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.
2. Прийняття заяви (подання) про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.
3. Зміст наказу, строк для пред'явлення наказу до виконання. Повноваження пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. Видача дублікату наказу.
4. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови. Зупинення виконання судового рішення.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на

семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами».

4. Виконати тестові завдання:

1. Про прийняття заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами господарський суд виносить:

- а) постанову;
- б) ухвалу;
- в) апеляцію;
- г) рішення.

2. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсним розпорядження відповідача щодо відміни реєстраційних документів на морський транспортний засіб та зобов'язання відповідача відновити запис у Державному судновому реєстрі України» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Про повернення заяви за нововиявленими обставинами господарський суд виносить:

- а) постанову;
- б) ухвалу;
- в) апеляцію;
- г) рішення.

4. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсними установчих документів, запису про проведення державної реєстрації та припинення юридичної особи» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання недійсними біржових торгів та визнання недійсним договору» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Господарський суд Полтавської області розглянув позовну заяву ТОВ «Перемога» до ПП «МАР» про стягнення 700 тис. гривень через нестачу отриманої продукції. Своім рішенням господарський суд поклав відповідальність на вантажовідправника та стягнув вказану суму.

Після вступу в законну силу рішення господарського суду, судом загальної юрисдикції був винесений вирок громадянам Г., В. та Б., працівникам станції Полтава-Київська, які були притягнені до кримінальної відповідальності за розкрадання з вагону продукції, відправленої ПП «МАР».

Чи є підстави для перегляду рішення за нововиявленими обставинами?

Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 108, 111-113, 106, 171, 173.

МОДУЛЬ III. Провадження за окремими категоріями справ.

Тема 14. Особливості розгляду справ про банкрутство.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Працюючи над вказаною темою, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є особливості розгляду справ про банкрутство. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей розгляду справ про банкрутств у господарському суді.

Вивчаючи матеріали даної теми, студентам слід взяти до уваги, що учасники провадження у справах про банкрутство – це особи, які здійснюють при вирішенні справи про визнання боржника банкрутом господарським судом передбачені законом процесуальні дії.

Учасниками провадження є такі учасники господарського процесу, які мають юридичний інтерес у справі та внаслідок цього наділені правом впливати на рух арбітражного процесу. Їх інтерес до процесу може бути спрямований на захист своїх прав або

охоронюваних законом інтересів інших осіб у передбачених законом випадках. За цією ознакою розрізняють матеріально-правовий інтерес та інтерес суспільний (державний, службовий, функціональний). Інтерес кожної особи, яка бере участь у справі, є юридичним, тобто таким, що є підставою для участі у справі та водночас відрізняється від інтересів інших осіб, що приймають участь у справі, що передбачає наділення особи специфічним комплексом процесуальних прав та обов'язків. Цю обставину важливо враховувати при вирішенні питання про місце в процесі тієї чи іншої особи.

Матеріально-правовий інтерес до процесу існує об'єктивно і означає можливість впливу судового рішення на права, обов'язки особи, які беруть участь у справі. Відсутність можливості такого впливу свідчить про те, що особа на має юридичного інтересу до процесу і, відповідно, не може приймати участь у ньому як учасник [113, с.259].

Студентам також слід взяти до уваги, що, як зазначає дослідник І. О.Вечірко, господарський суд є основним суб'єктом процесуальних відносин у справах про банкрутство та наділяється спеціальними повноваженнями, які відсутні в інших видах судового провадження.

Поряд з юрисдикційною функцією, тобто відправленням правосуддя у справах про банкрутство, господарський суд наділений контрольними функціями. Останні полягають у здійсненні судового контролю за діями учасників провадження у справі. Вказуючи на особливості існуючого порядку провадження, при якому дії учасників провадження знаходяться під контролем суду, робиться висновок, що наявність контрольних функцій у господарського суду є необхідною умовою забезпечення належної організації розгляду справ про банкрутство.

Згідно з діючим законом, господарський суд в окремих випадках пов'язаний з рішенням комітету кредиторів, що не завжди узгоджується з вимогами процесуального законодавства про необхідність повного дослідження поданих доказів і врахування всіх обставин справи. В зв'язку з цим, правове регулювання відносин неспроможності має забезпечуватися наданням господарському суду права в окремих випадках діяти на власний розсуд. Суддівський розсуд слід допустити, зокрема, під час прийняття рішення про визнання боржника банкрутом та при вирішенні питання про застосування реорганізаційних судових процедур.

І. О.Вечірко вважає, що однією із особливостей провадження у справах про банкрутство є наявність певних обмежень процесуальних

прав сторін, у тому числі кредиторів, зумовлених, перш за все, конкурсним характером провадження у справі. В зв'язку з цим, на зміст диспозитивних прав кредиторів впливає наявність повноважень у їх колективних органів (зборів та комітету кредиторів), а також участь у справі арбітражного керуючого.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Боржник – юридична особа - суб'єкт підприємницької діяльності або фізична особа за зобов'язаннями, які виникли у фізичної особи у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності, неспроможний виконати протягом трьох місяців свої грошові зобов'язання після настання встановленого строку їх виконання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження, якщо інше не передбачено законом.

Кредитор – юридична або фізична особа, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника.

Конкурсні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника.

Поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство.

Забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника (майнового поручителя).

Неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності.

Представник працівників боржника – особа, уповноважена загальними зборами (конференцією), на яких присутні не менш як дві третини штатної чисельності працівників боржника, або відповідним

рішенням первинної профспілкової організації боржника (а за наявності кількох первинних організацій - їх спільним рішенням) представляти їх інтереси під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу.

Сторони у справі про банкрутство – конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут).

Уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника – особа, уповноважена загальними зборами учасників (акціонерів), що володіють більш як половиною статутного капіталу боржника, представляти їхні інтереси під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу.

Учасники у справі про банкрутство – сторони, забезпечені кредитори, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, а також у випадках, передбачених законом, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття і значення провадження у справах про банкрутство. Поняття банкрутства. Суб'єкти банкрутства.
2. Підстави та порядок порушення провадження у справах про банкрутство.
3. Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника.
4. Підстави та порядок припинення провадження у справах про банкрутство.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і значення провадження у справах про банкрутство. Поняття банкрутства. Суб'єкти банкрутства.
2. Підстави та порядок порушення провадження у справах про банкрутство.

3. Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника.
4. Підстави та порядок припинення провадження у справах про банкрутство.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Підвідомчість і підсудність справ про банкрутство. Сторони та інші учасники процедури банкрутства.
2. Заходи щодо забезпечення інтересів кредиторів. Виявлення кредиторів і санаторів. Скликання зборів кредиторів і формування комітету кредиторів.
3. Розпорядження майном боржника. Санація. Ліквідаційна процедура. Мирова угода.
4. Прийняття рішення про санацію. Прийняття рішення про визнання боржника банкрутом.
5. Оголошення банкрутом і його наслідки. Майно, на яке звертається стягнення.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника».

4. Виконати тестові завдання:

1. Банкрутом не може бути визнано:

- а) товариство з обмеженою відповідальністю;
- б) приватне акціонерне товариство;
- в) казенне підприємство;
- г) виробничий кооператив.

2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» діє в редакції:

- а) 2007 р.;
- б) 2011 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Провадження у справах про банкрутство здійснюється:

- а) інколи адміністративним судом;
 - б) господарським судом;
 - в) судом загальної юрисдикції;
 - г) інколи Конституційним Судом України.
4. Щодо боржника може застосовуватися така судова процедура банкрутства:
- а) санація;
 - б) дерегуляція;
 - в) поділ;
 - г) злиття.
5. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання банкрутом» було прийнято у:
- а) 2007 р.;
 - б) 2001 р.;
 - в) 2008 р.;
 - г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Державне підприємство «Вугілляпром», не маючи можливості (через відсутність коштів) впродовж останнього півріччя розплатитися зі своїми кредиторами, а також у зв'язку з відмовою міністерства, до відання якого входить це підприємство, надати останньому фінансову допомогу, звернулося до господарського суду із заявою про порушення відносно підприємства справи про банкрутство. До заяви були додані: копії установчих документів підприємства, балансовий звіт за останній фінансово-господарський рік, перелік кредиторів підприємства.

Який сенс підприємству-боржнику виступати ініціатором порушення відносно себе справи про банкрутство?

Які фактичні підстави для порушення справи про банкрутство?

Які документи в цьому разі мають бути подані разом із заявою?

Які судові процедури можуть бути застосовані до підприємства-боржника?

Які особливості провадження у справі про визнання банкрутом державного підприємства?

Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13,17, 91-97, 108, 111-113, 122, 126.

Тема 15. Розгляд господарських спорів третейським судом.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення цієї теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і особливостей розгляду господарських спорів третейським судом.

Працюючи над вказаною темою, студентам слід взяти до уваги, що згідно ст. 5 Закону України «Про третейські суди» від 11.05. 2004 р., юридичні та/або фізичні особи мають право передати на розгляд третейського суду будь-який спір, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Спір може бути переданий на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам закону.

Спір може бути переданий на вирішення третейського суду до прийняття компетентним судом рішення у спорі між тими ж сторонами, з того ж предмета і з тих самих підстав.

Третейські суди в порядку, передбаченому Законом України «Про третейські суди» від 11.05.2004 р. (ст. 6), можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком:

- 1) справ у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
- 2) справ у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
- 3) справ, пов'язаних з державною таємницею;
- 4) справ у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів);
- 5) справ про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;
- 6) справ, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство;
- 7) справ у спорах щодо нерухомого майна, включаючи земельні ділянки;

8) справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

9) справ у спорах, що виникають з трудових відносин;

10) справ, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, пов'язаних із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цих товариств;

11) інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України;

12) справ, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України;

13) справ, за результатами розгляду яких виконання рішення третейського суду потребуватиме вчинення відповідних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами та іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень;

14) справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Разом з тим, студенти мають взяти до уваги, що, як зазначає відомий науковець Несинова С.В., проблеми, пов'язані з діяльністю третейських судів в Україні, є об'єктом численних дискусій, в яких обговорюються питання як теоретичного, так і практичного характеру.

З одного боку, інститут третейського розгляду спорів, як і наявність інших альтернативних способів вирішення правових суперечок, – ознака розвинутого демократичного суспільства, та є досить ефективним і прогресивним, оскільки дає змогу особам уникнути деяких недоліків, притаманних державному судочинству. Він також сприяє зменшенню навантаження на суди. Цей інститут має багатовікову історію і поширений практично в усіх країнах світу.

З іншого боку, в Україні внаслідок недосконалості законодавчої бази впровадження і діяльність третейських судів не лише не дає позитивних результатів, але й призводить до виникнення значних ускладнень і проблем. Причому не можна стверджувати, що ці проблеми належать до сфери суто третейського розгляду справ. Оскільки питання виконання та оскарження рішення третейського суду нерозривно пов'язані з відповідним зверненням до державного суду, практично всі проблеми, пов'язані з третейським розглядом

справ, стають актуальними і для судів. Крім того, до них додаються також проблеми, що виникають при здійсненні судами своїх власних функцій.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Третейський суд – недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Третейський суддя – фізична особа, призначена чи обрана сторонами у погодженому сторонами порядку або призначена чи обрана відповідно до закону для вирішення спорів у третейському суді.

Третейський розгляд – процес вирішення спору і прийняття рішення третейським судом.

Третейська угода – угода сторін про передачу спору на вирішення третейським судом.

Регламент постійно діючого третейського суду – документ, яким визначаються порядок та правила вирішення спорів у третейському суді, правила звернення до третейського суду, порядок формування складу третейського суду, інші питання, пов'язані з вирішенням спорів третейським судом.

Сторони третейського розгляду – позивач та відповідач. Позивачами є фізичні та юридичні особи, що пред'явили позов про захист своїх порушених чи оспорюваних прав або охоронюваних законом інтересів. Відповідачами є фізичні та юридичні особи, яким пред'явлено позовні вимоги.

Компетентний орган – орган управління юридичної особи, який відповідно до її статуту чи положення має право приймати рішення про утворення постійно діючого третейського суду, затверджувати Положення про постійно діючий третейський суд, регламент третейського суду та списки третейських суддів.

Компетентний суд – місцевий загальний суд чи місцевий господарський суд за місцем розгляду справи третейським судом.

Склад третейського суду – персональний склад третейського суду, що розглядає конкретну справу.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Поняття, роль і завдання третейського суду.
2. Види третейських судів та їх повноваження.
3. Порядок розгляду господарських спорів і виконання рішень третейських судів.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття, роль і завдання третейського суду.
2. Види третейських судів та їх повноваження.
3. Порядок розгляду господарських спорів і виконання рішень третейських судів.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Національні та міжнародні третейські суди.
2. Загальні та спеціальні третейські суди.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види третейських судів».

4. Виконати тестові завдання:

1. Спір може бути переданий на розгляд третейського суду:

- а) за наявності між сторонами третейської угоди;
- б) за наявності між сторонами договору страхування;
- в) лише казенним підприємством;
- г) лише виробничим кооперативом.

2. Закон України «Про третейські суди» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2004 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

3. Третейські суди:

- а) не є юридичними особами;
- б) є юридичними особами;
- в) є філіями судів загальної юрисдикції;
- г) є державними установами.

4. В Україні можуть утворюватися й діяти:

- а) постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору;
- б) лише постійно діючі третейські суди;
- в) лише третейські суди для вирішення конкретного спору;
- г) уніфіковані третейські суди.

5. Постанову Вищого господарського суду «Про визнання неправомірними дій та спонукання виконати певні дії» було прийнято у:

- а) 2007 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватний підприємець Бобрін В.В. вирішив оскаржити розпорядження голови місцевої державної адміністрації і заявив, що подає відповідний позов до третейського суду.

Дайте юридичну оцінку діям Бобріна В.В.

Аргументуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 48, 91-97, 108, 111-113, 171, 173.

Тема 16. Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацьовуючи тему, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей

провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що, відповідно до норм ГПК України [2], іноземні суб'єкти господарювання мають такі самі процесуальні права і обов'язки, що і суб'єкти господарювання України, крім винятків, встановлених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання визначається законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

У разі якщо в процесі розгляду справи господарському суду необхідно вручити документи, отримати докази, провести окремі процесуальні дії на території іншої держави, господарський суд може звернутися з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави (далі - іноземний суд) у порядку, встановленому законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [2, ст. 123-125].

Опрацьовуючи вказану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Приватноправові відносини – відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи.

Іноземний елемент – ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм: хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави.

Колізійна норма – норма, що визначає право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

Вибір права – право учасників правовідносин визначити право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

Автономія волі – принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин.

Правова кваліфікація – визначення права, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

Зворотнє відсилання – повторне відсилання колізійної норми права іноземної держави до правопорядку держави, колізійна норма якого відіслала до даного іноземного правопорядку.

Відсилання до права третьої держави – відсилання колізійної норми права іноземної держави, визначеної відповідно до цього Закону, до права третьої держави.

Обхід закону – застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством.

Визнання рішення іноземного суду – поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України в порядку, встановленому законом.

Міжнародний договір України – чинний міжнародний договір України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Процесуальні права і обов'язки іноземних суб'єктів господарювання.
2. Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
3. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Процесуальні права і обов'язки іноземних суб'єктів господарювання.
2. Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
3. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
2. Звернення господарських судів із судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави.
3. Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Процесуальні права і обов'язки іноземних суб'єктів господарювання».

4. Виконати тестові завдання:

1. Підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання визначається:

а) адміністративними судами;

б) законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

в) Конституційним Судом України;

г) Міністерством зовнішніх справ України.

2. У судовому дорученні про надання правової допомоги не зазначається:

а) фізіологічні дані особи;

б) назва суду, що розглядає справу;

в) чіткий перелік процесуальних дій, що належить вчинити;

г) процесуальне становище осіб, стосовно яких необхідно вчинити процесуальні дії.

3. Закон України «Про міжнародні договори України» було прийнято у:

а) 2015 р.;

б) 1998 р.;

в) 2010 р.;

г) 2004 р.

4. Роз'яснення Вищого господарського суду «Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій» було прийнято у:

- а) 2002 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2013 р.

5. Закон України «Про міжнародне приватне право» було прийнято у:

- а) 2005 р.;
- б) 2010 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2013 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Серед фахівців у місцевій державній адміністрації виникла дискусія, чи іноземні суб'єкти господарювання мають такі ж самі процесуальні права і обов'язки, що і суб'єкти господарювання України. Думки фахівців розділилися.

Дайте юридичну оцінку ситуації.

Аргументуйте свою відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 55, 91-97, 108, 111-113, 171, 173.

Тема 17. Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Мета вивчення теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні особливостей міжнародно-правових проблем вирішення господарських (економічних) спорів.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що в Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі, який був підписаний 1 серпня 1975 р. у м. Гельсінкі, чільне місце відводилося питанням розгляду *міжнародних спорів* і, зокрема, шляхом використання *арбітражу*. Наголошувалося, що швидке і справедливе вирішення спорів, які виникають щодо комерційних угод у сфері торгівлі і обміну послугами, а також стосовно контрактів у галузі промислового виробництва, сприяє

розширенню торгівлі і співробітництва, а арбітраж є одним із зручних способів вирішення спорів. На Нараді було рекомендовано організаціям, підприємствам і фірмам країн-учасниць передбачати арбітражні застереження в контрактах або спеціальних угодах, а також проведення арбітражу на основі взаємоузгодженого регламенту. Крім того, було рекомендовано не перешкоджати проведенню арбітражу третій країні з урахуванням діючих, міждержавних та інших угод в цій галузі.

В Україні вже створено певні правові основи розгляду і розв'язання таких спорів, які закріплені насамперед у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. А саме, спори, які виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності можуть розглядатися судовими або арбітражними органами України, іншими органами вирішення спорів за вибором сторін спору, якщо це прямо не суперечить чинним законам України або передбачено міжнародними угодами.

Будь-які спори щодо застосування положень законодавства можуть бути предметом розгляду в органах суду України, якщо одна із сторін у справі є фізичною особою або державою. У випадку, коли сторонами у справі виступають юридичні особи, такі спори розглядаються в арбітражних судах.

Міжнародні спори, які можуть виникнути в результаті дій України, вирішуються у погодженому сторонами порядку згідно з нормами міжнародного права.

Майбутнім фахівцям слід також взяти до уваги, що Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [7]. Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду, порядок обчислювання арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інші витрати суду, сприяє його діяльності.

Зовнішньоекономічні відносини, спори з яких можуть бути передані на вирішення Міжнародного комерційного арбітражного суду, стосуються, зокрема, відносин купівлі-продажу (поставки) товарів, виконання робіт, надання послуг, обміну товарами та/чи послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торговельного представництва і посередництва, оренди (лізингу), науково-технічного обміну, обміну іншими результатами творчої діяльності, спорудження промислових та інших об'єктів, ліцензійних операцій, інвестицій, кредитно-розрахункових операцій,

страхування, спільного підприємництва та інших форм промислової і підприємницької кооперації.

Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України також є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [7]. Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Морської арбітражної комісії, порядок обчислювання арбітражного збору, ставки гонорарів арбітрів та інших витрат комісії, сприяє її діяльності.

Студентам також слід взяти до уваги, що, як зазначає науковець О.О.Осипенко, міжнародний комерційний арбітраж був і залишається ефективним альтернативним способом вирішення міжнародних комерційних спорів, який має значно більше переваг порівняно з державними судовими органами. Сьогодні міжнародний комерційний арбітраж має бути визначений як спосіб вирішення спорів недержавним органом, створеним сторонами на підставі приватного договору, шляхом добровільної передачі повноважень на винесення остаточного обов'язкового рішення третій незалежній компетентній стороні (сторонам).

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найважливіших джерел за даною темою.

Лекційне заняття

План

1. Міжнародний комерційний арбітраж. Правова природа міжнародного комерційного арбітражу.
2. Арбітражна угода, компетенція міжнародного комерційного арбітражу. Арбітражний розгляд.
3. Арбітражні рішення. Виконання арбітражних рішень.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Міжнародний комерційний арбітраж. Правова природа міжнародного комерційного арбітражу.
2. Арбітражна угода, компетенція міжнародного комерційного арбітражу. Арбітражний розгляд.
3. Арбітражні рішення. Виконання арбітражних рішень.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Арбітражний розгляд.
2. Законодавство, що застосовується при вирішенні зовнішньоекономічних комерційних спорів.
3. Співробітництво та взаємодопомога господарських судів різних держав.
4. Угода між державами СНД з правових питань.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Виконання арбітражних рішень».

4. Виконати тестові завдання:

1. Угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, мають вони договірний характер чи ні – це:

- а) демпінгова угода;
- б) арбітражна угода;
- в) ухвала арбітражного суду;
- г) ухвала третейського суду.

2. Жодна особа не може бути позбавлена права виступати арбітром через її громадянство:

- а) якщо сторони не домовились про інше;
- б) якщо не заперечує суд, що розглядає справу;
- в) якщо присутній чіткий перелік процесуальних дій, що належить вчинити;
- г) якщо не заперечує місцева влада .

3. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» було прийнято у:

- а) 1994 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2010 р.;
- г) 2004 р.

4. «Угоду про порядок взаємного виконання рішень арбітражних, господарських та економічних судів на територіях держав-учасниць Співдружності» було прийнято у:

- а) 2002 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2013 р.

5. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» було прийнято у:

- а) 2005 р.;
- б) 2010 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2001 р.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

ПрАТ «Прогрес» (zareєстроване в Україні) уклало договір щодо поставки мінеральних добрив французькій сільськогосподарській фірмі. Після цього «Прогрес» звернулося до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з метою одержання разової ліцензії на поставку добрив, але отримала відмову, мотивовану тим, що на такі операції була встановлена квота і на даний момент вона вичерпана. ПрАТ «Прогрес» вирішило звернутися з позовом до Міжнародного комерційного арбітражу.

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства України.

Джерела і література:

№№ 1-13, 91-97, 108, 104, 111-113, 115, 132, 135.

ЗАВДАННЯ

для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Господарський процес» є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом навчальної дисципліни, засвоєння знань, надбання вмій та навичок у вільний від аудиторних навчальних занять час. Самостійна робота студента складається із підготовки до семінарських та інших видів занять шляхом виконання усного та письмового домашнього завдання.

У процесі самостійної роботи студенти повторюють й закріплюють той матеріал, що був розібраний з науково-педагогічним працівником на лекційних заняттях, а також опановують окремі програмні питання, що передбачені для самостійного вивчення.

Самостійна робота з підготовки до семінарських занять здійснюється за відповідним планом, що містить до кожної теми перелік програмних питань, які виносяться на обговорення на семінарське заняття.

Спираючись на прослуханий лекційний матеріал, опрацювавши основну і додаткову літературу, ознайомившись із законодавчими і нормативними документами, студенти готують тези своїх виступів, а також, за власним бажанням, можуть обирати тему доповіді, погодивши її з викладачем, для презентації її на семінарі-дискусії. Дана доповідь повинна містити, крім висвітлення самої сутності виявленої студентами проблеми, обґрунтування її актуальності та власні пропозиції щодо її вирішення. Обов'язково доповідь повинна стосуватися теми семінарського заняття, проте вона може охоплювати більш широке коло питань, ніж передбачаються навчальною програмою дисципліни.

Також студенти самостійно виконують *письмові домашні завдання*: вирішують практичні задачі, здійснюють самоконтроль своїх знань за допомогою складання навчальних тестів, розв'язування кросвордів тощо.

З навчальної дисципліни «Господарський процес» студенти виконують **(письмово, з поданням викладачу для перевірки) такі види самостійної роботи:**

1. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань для обговорення на семінарському занятті (*студенти мають ґрунтовно опрацювати всі*

рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті).

2. Складання термінологічного словника до теми і та підготовка до понятійного диктанту (*термінологічний словник оформлюється рукописно чи у друкованому вигляді*).

3. Розроблення структурно-логічних схем та кросфордів за темами (*структурно-логічні схеми та кросфорди за темами оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді*).

4. Виконання тестових завдань (*студентам слід взяти до уваги, що тести поділяються на прості, підвищеної складності та складні. Прості та підвищеної складності тести передбачають одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих, складні – дві або три правильні відповіді*).

5. Вирішення ситуаційних завдань (*відповіді на питання ситуаційного завдання оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді з посиланням на відповідні нормативно-правові акти*).

6. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань, що передбачені для самостійного опрацювання за темою, (*студенти мають ґрунтовно опрацювати всі рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань, що передбачені для самостійного опрацювання за темою*).

Однією з форм самостійної роботи є *написання та захист реферату*.

Робота над рефератом складається із наступних етапів: вибір теми на основі тематики, затвердженої кафедрою; накопичення інформаційного матеріалу; підготовка та написання реферату; захист реферату.

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план;
- короткий вступ;
- виклад основного змісту теми;
- висновки;
- список використаної літератури.

План – це логічна основа реферату, від нього залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин реферату. Розробка плану розпочинається з ознайомлення з відповідною літературою, на основі якої складається попередній план з двох-трьох пунктів. План не слід занадто деталізувати – в ньому даються основні, центральні питання теми в логічній послідовності. Доцільно попередньо складений план

реферату узгодити на консультації з викладачем.

Маючи попередній план, необхідно звернутися до бібліографії. Суттєву допомогу в ознайомленні з бібліографією можуть надати бібліотечні каталоги (алфавітний, предметний), довідкова література (енциклопедії, словники, статистичні збірники), наукова та періодична література (монографії, журнали, газети).

Основному тексту в рефераті передуює вступ. У ньому необхідно показати значення, актуальність проблеми, яка розглядається, обґрунтувати вибір теми, сформулювати основну мету, яка буде розкрита в рефераті.

В основній частині роботи велику увагу слід приділити глибокому теоретичному аналізу як теми в цілому, так і окремих її питань, правильно ув'язати теоретичні положення з практикою, розкрити матеріал відповідно до складеного плану.

Виклад основних питань завершується короткими висновками, де узагальнюються найважливіші положення, розглянуті в рефераті.

Реферат повинен бути написаний грамотно, без помилок, повторів, скорочень.

Важливе значення має правильне оформлення реферату. На титульному аркуші необхідно вказати назву вищого навчального закладу, факультету, реферату, групу, своє прізвище та ініціали, прізвище наукового керівника. На наступному аркуші наводиться план реферату з вказаними сторінками відповідних розділів.

Зазначені у тексті цитати повинні відповідати посиланням на джерела, з яких вони наведені, та оформлені таким чином: [1, с. 25], де перша цифра – номер джерела за списком використаної літератури, а друга – номер сторінки. Текст реферату повинен бути набраним на комп'ютері з одного боку аркуша формату А4, шрифт – Times New Roman, розмір – 14, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, лівє – 30 мм, правє – 10 мм, інтервал – 1,5. Кожен розділ плану починається з нової сторінки. Сторінки повинні бути пронумеровані у правому верхньому куті. Обсяг реферату – 12–15 сторінок.

У кінці реферату наводиться список використаної літератури (8–10 джерел), поданої в алфавітному порядку за прізвищем автора, з наведенням назви праці (статті), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок з кожного літературного джерела.

Підготовлений реферат захищається на семінарському або індивідуальному занятті. Аргументом для підготовки до захисту реферату є позитивна рецензія наукового керівника, в іншому випадку його необхідно доопрацювати відповідно до даних у ній

рекомендацій. Реферат не допускається до захисту, якщо: текст реферату є компіляцією тексту підручника; основні питання не розкрито або викладено фрагментарно; текст містить помилки; реферат оформлено неправильно.

Підготовка до захисту реферату включає усунення недоліків і помилок, указаних у рецензії, та складання короткого резюме реферату (визначення важливих понять, фактів, формулювання висновків), що буде сприяти закріпленню матеріалу в пам'яті і вільному його викладу під час захисту .

Рекомендована тематика для рефератів:

МОДУЛЬ I. Загальні положення господарського процесуального права.

Тема 1. Поняття господарського процесуального права і господарського процесу.

- 1.Правові і моральні підстави діяльності суду.
- 2.Проблема участі у господарському процесі свідків.
- 3.Ознаки процесуальної господарської форми: нормативність, незаперечність, системність, універсальність.

Тема 2. Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус суддів господарських судів України.

- 1.Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист суддів господарських судів.
- 2.Незалежність суддів та правові гарантії їх забезпечення.
- 3.Особливості суддівського самоврядування в Україні.

Тема 3. Досудове врегулювання господарських спорів.

- 1.Глумачення Конституційного суду України положень щодо досудового врегулювання спорів.
- 2.Досудове врегулювання спорів, що виникають із перевезень.

Тема 4. Підвідомчість і підсудність справ господарським судам.

- 1.Розмежування підвідомчості цивільних, адміністративних і господарських спорів.
- 2.Особливості підвідомчості і підсудності справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
- 3.Правова характеристика справ, які підлягають розглядові в господарському суді.

Тема 5. Учасники господарського процесу.

1. Особливості процесуального правонаступництва.
2. Проблеми господарської процесуальної правосуб'єктності сторін та третіх осіб.

Тема 6. Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи.

1. Проблеми показів свідків у господарському процесі.
2. Участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів.
3. Проблеми об'єктивної істини у господарському процесі.
4. Належність доказів і допустимість засобів доказування.

Тема 7. Судові витрати та процесуальні строки.

1. Особливості визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи та послуги перекладача.
2. Встановлення та обчислення процесуальних строків.

МОДУЛЬ II. Стадії господарського процесу.

Тема 8. Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах.

1. Дії учасників процесу по підготовці справи до судового розгляду.
2. Правові наслідки порушення справи в суді.

Тема 9. Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції.

1. Особливості відмови позивача від позову.
2. Особливості визнання позову відповідачем.
3. Особливості мирової угоди сторін у господарському процесі.

Тема 10. Рішення, ухвала, постанова господарського суду.

1. Поняття, суть і значення судового рішення.
2. Судове рішення – акт правосуддя.

Тема 11. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку .

1. Право апеляційного оскарження.

2. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції. Строки розгляду апеляційної скарги (подання).
3. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду.

Тема 12. Перегляд судових рішень у касаційному порядку.

1. Повноваження Верховного суду України при перегляді у касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.
2. Обов'язковість вказівок, що містяться у постанові Верховного суду України.

Тема 13. Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду.

1. Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби.
2. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання.

МОДУЛЬ III. Провадження за окремими категоріями справ.

Тема 14. Особливості розгляду справ про банкрутство.

1. Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника.
2. Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Світова практика у справах, про визнання банкрутом.

Тема 15. Розгляд господарських спорів третейським судом.

1. Загальні третейські суди.
2. Постійно діючі третейські суди.
3. Спеціальні третейські суди

Тема 16. Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

1. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.
2. Виконання доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів.
3. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами України.

Тема 17. Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів.

1. Міжнародні регламенти про арбітраж.
2. Міжнародні правові проблеми співробітництва у вирішенні економічних спорів.

Поширеною формою самостійної роботи є *участь у роботі правознавчого дискусійного клубу «Феміда»* (підготовка доповіді, участь у дебатах, оформлення стінгазети).

Підготовку доповіді рекомендується здійснювати за такими етапами:

- вибір теми доповіді;
- підбір літератури та інших джерел;
- визначення форми і структури доповіді;
- підготовка тексту доповіді.

Обрати тему доповіді можна самостійно або із запропонованого кафедрою правознавства переліку і повідомити про це викладача, обраного в якості консультанта (керівника). Тема роботи визначається в межах загальної проблеми дискусії, запропонованої Радою клубу «Феміда» і затвердженою кафедрою правознавства. Тема доповіді не обов'язково повинна бути суто юридичною за змістом, а може містити певні правові аспекти питань, що пропонуються до розгляду. Важливо, щоб тема була актуальною, цікавою під кутом зору ситуації в українському суспільстві та світі та, безперечно, цікавою для самого доповідача. Також при визначенні теми слід враховувати доступність необхідних для розгляду відповідної теми правових і літературних джерел (насамперед, наявність їх у бібліотеці). Отже, остаточний варіант теми доповіді доцільно формулювати разом з викладачем-консультантом.

Роботу над темою слід почати з підбору літератури – ознайомлення з підручниками, навчальними посібниками, науковими монографіями, статтями у збірниках і періодичних виданнях, нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, матеріалами юридичної практики тощо. У разі потреби варто звернутися за рекомендаціями до викладача (щодо кількості та якості джерел, необхідних для належного розкриття відповідної теми). У процесі вивчення літератури доцільно робити виписки і записи, поступово формуючи матеріал з окремих питань доповіді. Оскільки доповідь призначена для обговорення під час дискусії, для її підготовки рекомендується

широко використовувати публіцистичні матеріали, особливо ті, що написані «живою» мовою.

При оформленні матеріалів доповіді необхідно дотримуватись певних правил оформлення. Текст доповіді повинен включати титульну сторінку, план та інші структурні частини, передбачені планом. План подається на другій сторінці роботи і повинен включати: вступ (у ньому визначаються актуальність обраної теми, її взаємозв'язок із загальною проблемою дискусії та мета, якої студент намагатиметься досягти, розглядаючи цю тему); основну частину роботи, що складається з декількох розміщених у певній логічній послідовності питань відповідно до змісту теми; висновок (у ньому підводиться підсумок досягнення визначеної у вступі роботи мети, чітко окреслюється власне ставлення до проблеми, що є предметом дискусії, розкриваються практичні способи вирішення цієї проблеми); список літератури.

Робота повинна бути написана грамотно, розбірливим почерком або надрукована. Відповіді подаються відповідно до нумерації питань плану роботи і починаються із заголовків. Сторінки необхідно пронумерувати і скріпити. Обсяг тексту доповіді – 10–12 сторінок на папері формату А4 (210 x 297). При цьому обсяг вступу повинен складати не більше 1–ї сторінки, а висновку – 2–х сторінок. На титульній сторінці необхідно вказати: назву навчального закладу, тему роботи, прізвище, ім'я, по батькові студента, номер групи, прізвище та ініціали викладача-консультанта, рік і місце написання роботи.

Текст доповіді повинен містити посилання на використані літературні джерела. Цитати з використаних джерел необхідно брати в лапки і давати точні та повні посилання на ці джерела. Посилання робляться у вигляді зносок (у нижній частині сторінки). Зноски подаються за існуючими бібліографічними правилами (автор, назва роботи, місце і рік видання, номер сторінки). Посилання повинні бути пронумеровані. У кінці роботи з дотриманням бібліографічних правил подається список використаних правових джерел та літератури у такій послідовності: 1) нормативно-правові акти та інші правові документи (подаються за юридичною силою і датою прийняття); 2) література (подається в алфавітному порядку); 3) інші матеріали.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль 1. Загальні положення господарського процесуального права

1. Предмет і метод господарського процесуального права.
2. Господарське процесуальне право як самостійна галузь права.
3. Поняття господарських процесуальних правовідносин. Підстави виникнення господарських процесуальних правовідносин.
4. Юридичні склади їх характеристика. Елементи господарських процесуальних правовідносин.
5. Суб'єкти господарських процесуальних правовідносин і їх класифікація.
6. Суд, як обов'язковий суб'єкт господарських процесуальних правовідносин. Суди першої та другої інстанції. Склад суду.
7. Правове положення суду. Роль суду в господарському процесі.
8. Особи, які беруть участь у справі, як суб'єкти господарських процесуальних правовідносин.
9. Участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, експертів, перекладачів і інших учасників. Їх функції та процесуальне становище.
10. Поняття і система принципів господарського процесуального права.
11. Джерела господарського процесуального права.
12. Єдина система судових органів загальної юрисдикції.
13. Господарський суд у системі органів судової влади, система господарських судів, їх склад і повноваження.
14. Місцеві господарські суди: склад та компетенція.
15. Апеляційні господарські суди: склад та компетенція.
16. Вищий господарський суд в Україні: склад та компетенція. Науково-консультативна рада при Вищому господарському суді України.
17. Права та обов'язків суддів. Незалежність суддів та правові гарантії їх забезпечення. Недоторканість суддів.
18. Кваліфікаційні комісії суддів: склад та компетенція. Кваліфікаційна атестація суддів.
19. Суддівське самоврядування.

20. Дисциплінарна відповідальність суддів.
21. Третейські суди в системі судочинства.
22. Правила застосування законодавства господарськими судами.
23. Аналогія закону. Аналогія права.
24. Поняття та правове значення досудового врегулювання господарських спорів.
25. Умови застосування досудового врегулювання господарських спорів.
26. Форми досудового врегулювання спору.
27. Претензія. Форма та порядок пред'явлення претензії. Порядок і строки розгляду претензії. Порядок пред'явлення претензії. Зміст претензії. Порядок і строки розгляду претензії.
28. Повідомлення заявника про результати розгляду претензії. Зміст повідомлення. Відповідальність за порушення строків розгляду претензій або ненадіслання відповіді на претензію.
29. Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні господарських договорів.
30. Досудове врегулювання спорів, які виникають при зміні та розірванні договорів.
31. Поняття та види підвідомчості матеріально-правових справ, які підлягають розгляду та вирішенню в порядку господарського судочинства.
32. Основні критерії розмежування підвідомчості спорів.
33. Поняття та види підсудності справ господарським судам.
34. Родова підсудність. Територіальна підсудність. Види територіальної підсудності. Загальна територіальна підсудність. Виключна територіальна підсудність.
35. Передача справ з одного господарського суду до іншого. Обставини, які впливають на передачу позовних матеріалів або справи за підсудністю.
36. Підвідомчість і підсудність справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
37. Поняття і склад учасників судового процесу. Класифікація учасників судового процесу.
38. Процесуальне положення судді господарського суду. Відвід судді.
39. Поняття сторін та третіх осіб у господарському процесі і їх основні риси. Види сторін та третіх осіб у господарському процесі.

40. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.
41. Процесуальні права та обов'язки сторін і третіх осіб.
42. Процесуальна співучасть. Мета і підстави співучасті. Види співучасті.
43. Процесуальні права і обов'язки співучасників.
44. Поняття належної та неналежної сторони. Проблеми неналежного позивача в господарському процесі. Умови і порядок заміни неналежного відповідача.
45. Процесуальне правонаступництво (поняття і підстави). Порядок вступу в процес правонаступника і його правове положення.
46. Участь прокурора у розгляді справ.
47. Правове положення посадових осіб, інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів.
48. Участь у судовому процесі судового експерта.
49. Поняття та види представника у судовому процесі. Представники сторін і третіх осіб.
50. Поняття та мета судового доказування.
51. Поняття доказів у господарському процесі. Засоби доказування.
52. Поняття предмету доказування. Визначення предмету доказування по конкретних справах. Факти, які не підлягають доказуванню.
53. Обов'язок доказування і подання доказів. Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванні.
54. Роль суду по витребуванні доказів.
55. Юридичне слідство в господарському процесі, як спосіб встановлення об'єктивної істини.
56. Оцінка доказів. Призначення і проведення судової експертизи. Висновок судового експерта.
57. Письмові докази. Речові докази. Висновки експертизи.
58. Класифікація доказів. Особисті і речові, прямі, непрямі.
59. Поняття і склад судових витрат.
60. Ціна позову, порядок визначення ціни позову.
61. Визначення розміру та порядок сплати державного мита. Звільнення від сплати державного мита. Повернення державного мита.

62. Розподіл судових витрат. Відшкодування судових витрат.
63. Поняття і види господарських процесуальних строків.
64. Закінчення процесуальних строків, процесуальні наслідки пропускання строків. Зупинення процесуальних строків.
65. Поновлення і продовження процесуальних строків.

Модуль 2. Стадії господарського процесу

66. Право на порушення господарського процесу. Особи, які можуть порушити господарський процес.
67. Поняття позову. Елементи позову. Види позовів.
68. Позовна заява і її реквізити. Об'єднання позовних вимог. Документи, які додаються до позовної заяви.
69. Захист відповідача проти позову. Відзив на позовну заяву. Зустрічний позов.
70. Прийняття позовної заяви. Відмова в прийнятті позовної заяви. Підстави для відмови в прийнятті позовної заяви.
71. Повернення позовної заяви. Підстави для повернення позовної заяви. Правові наслідки відмови та повернення позовної заяви.
72. Способи забезпечення позову. Скасування забезпечення позову.
73. Порядок ведення засідання. Права учасників процесу. Строк вирішення спору.
74. Вирішення спору при неподанні відзиву на позовну заяву і витребування господарським судом матеріалів.
75. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, мирова угода сторін.
76. Зупинення провадження у справі та його поновлення. Припинення провадження у справі. Залишення позову без розгляду.
77. Прийняття рішення. Права господарського суду щодо прийняття рішення.
78. Зміст судового рішення та його елементи. Вимоги яким повинно відповідати рішення. Законність, обґрунтованість, категоричність, безумовність, ясність.
79. Порядок прийняття рішення господарського суду. Повноваження суду при прийнятті рішення.
80. Оголошення рішення. Набрання рішенням законної сили. Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив.

81. Додаткове рішення. Роз'яснення і виправлення рішення. Підстави для постановлення додаткового рішення та роз'яснення і виправлення рішення.
82. Ухвали суду першої інстанції. Зміст ухвали. Додаткова ухвала. Роз'яснення і виправлення ухвали. Окрема ухвала.
83. Повідомлення господарського суду. Протоколи.
84. Право апеляційного оскарження.
85. Визначення апеляційної інстанції. Строк подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання.
86. Форма і зміст апеляційної скарги (подання). Надсилання копії апеляційної скарги та відзив на апеляційну скаргу (подання). Повернення апеляційної скарги (подання). Прийняття апеляційної скарги (подання).
87. Правові наслідки звернення з апеляційною скаргою (поданням).
88. Порядок розгляду апеляційної скарги та права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі.
89. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції. Строки розгляду апеляційної скарги (подання).
90. Повноваження апеляційної інстанції. Підстави для скасування або зміни рішення. Постанова апеляційної інстанції.
91. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду.
92. Право касаційного оскарження. Касаційна інстанція.
93. Порядок подання касаційної скарги (подання). Строк подання касаційної скарги (подання). Форма і зміст касаційної скарги (подання). Надсилання касаційної скарги (подання) сторонам у справі.
94. Відзив на касаційну скаргу (подання). Повернення касаційної скарги (подання). Прийняття касаційної скарги (подання). Відмова від касаційної скарги (подання).
95. Повноваження касаційної інстанції. Підстави для скасування або зміни рішення чи постанови.
96. Касаційні скарги на ухвали господарських судів.
97. Право касаційного оскарження постанов чи ухвал Вищого господарського суду України. Підстави для оскарження до Верховного суду України постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.
98. Порядок подання касаційної скарги та внесення касаційного подання.

99. Порядок перегляду в касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України.
100. Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
101. Порядок і строк подання заяви (внесення подання) про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами. Прийняття заяви (подання) про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.
102. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
103. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання. Зміст наказу, строк для пред'явлення наказу до виконання. Повноваження пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. Видача дублікату наказу.
104. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови.

Модуль 3. Провадження за окремими категоріями справ

105. Поняття і значення провадження у справах про банкрутство.
106. Підвідомчість і підсудність справ про банкрутство. Сторони та інші учасники процедури банкрутства.
107. Підстави та порядок порушення провадження у справах про банкрутство. Відкликання заяви. Порушення провадження у справі. Підготовче та попереднє засідання господарського суду. Строки та порядок провадження у справах про банкрутство.
108. Розпорядження майном боржника. Санація. Ліквідаційна процедура. Мирова угода.
109. Прийняття рішення про санацію. Прийняття рішення про визнання боржника банкрутом. Оголошення банкрутом і його наслідки. Майно, на яке звертається стягнення.
110. Підстави та порядок припинення провадження у справах про банкрутство.
111. Поняття, роль і завдання третейського суду. Види третейських судів та їх повноваження.
112. Національні та міжнародні третейські суди.
113. Порядок розгляду господарських спорів і виконання рішень третейських судів.

- 114.Процесуальні права і обов'язки іноземних суб'єктів господарювання.
- 115.Підсудність судам справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
- 116.Звернення господарських судів із судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави. Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги.
- 117.Міжнародний комерційний арбітраж. Правова природа міжнародного комерційного арбітражу.
- 118.Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу.
- 119.Арбітражна угода, компетенція міжнародного комерційного арбітражу. Арбітражний розгляд.
- 120.Арбітражні рішення. Виконання арбітражних рішень.

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Рейтингове оцінювання знань студента – це система, яка передбачає перехід від констатуючого до накопичувального статусу балів. Необхідною умовою рейтингової системи є її багатобальність.

Студентом накопичуються бали за різні форми і види роботи:

- 0,5 б. – за кожне відвідане лекційне заняття (за наявності конспекту),
- до 3 б. – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на семінарському (практичному) занятті,
- до 1,5 б. – змістовне доповнення (мінімально – 3 хвилини),
- до 1,5 б. – тест (10 питань – 0,3 балів, 20 питань – 0,5 балів),
- до 0,5 б. – формулювання змістовних запитань до доповідача,
- до 1 б. – складання словника основних понять і термінів (глосарію) до теми на занятті біля дошки,
- до 2 б. – виконання практичного завдання (доповнення таблиці (схеми), розробка структурно– логічної схеми), розв'язання ситуаційного завдання),
- до 3 б. – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності),
- до 5 б. – виготовлення наочності з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського (практичного) заняття (за погодженням з викладачем),
- до 10 б. – підготовка реферату за тематикою ІРС (вимоги: повинен мати науковий характер, написаний з використанням не тільки підручників, але й наукових статей, монографій тощо, максимальна оцінка залежить від складності теми),
- до 20 б. – участь у конкурсах наукових робіт, наукових конференціях, публікація тез та статей (залежно від досягнень, зайняття призових місць, рівня конкурсу тощо).

Максимальна оцінка за семінарське / практичне заняття – 4,5 бали. Вона може не обмежуватися у разі виконання студентом творчих додаткових завдань. Обмеження вводяться з метою рівномірного розподілу балів між усіма студентами, які прагнуть отримати максимальний бал. Обов'язком викладача є забезпечення дидактичними завданнями усіх студентів, які бажають і можуть набрати максимальний бал. Викладач рівномірно розподіляє завдання між студентами.

Приклад: відповідь – 1,5 б. (усна відповідь на конкретне питання на семінарському / практичному занятті) + 0,5 б. (складання словника основних термінів і понять до теми практичного заняття) + 0,5

б. (виконання практичного завдання) + 0,5 б. (розв'язання тестового завдання) = 3 бали.

Перелік завдань для самоконтролю знань наведено після кожної теми семінарського / практичного заняття, а їх виконання є частиною оцінки з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання усної відповіді студента на семінарському (практичному) занятті:

2,5– 3 б. – вичерпна і глибока відповідь на питання семінарського / практичного заняття. Студент виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на всі питання викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

1,5– 2,5 б. – студент виявляє достатньо повне знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану викладачем у плані семінарського (практичного) заняття. Дає відповіді на запитання викладача та одногрупників. Часто звертається до конспекту.

1– 1,5 б. – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал частково розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

0,5– 1 б. – студент відповідає, читаючи з конспекту («ксерокопії»), без допомоги якого у матеріалом володіє не достатньо, допускає принципові помилки. Матеріал не розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою.

0,5 б. – студент читає з конспекту. Матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладачів та студентів відповісти не може.

0 б. – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Завдання для самостійної роботи розподілені за рівнями професійної компетентності у три групи: достатній, елементарний і

високий рівень підготовки, кожному з яких відповідають завдання відповідного ступеня складності.

Перша група завдань носить відтворювально– репродуктивний характер, орієнтує на опанування базового рівня навчальної програми, передбачає опанування понять і термінів, основних категорій, забезпечує базу для подальшої роботи над матеріалом. У виконанні завдань цієї групи рекомендується складання опорних конспектів та ведення словника правничої термінології, систематична робота на заняттях.

Друга група завдань носить аналітично– пошуковий характер, вимагає самостійного пошуку знань з питань і тем, віднесених програмою до самостійного опрацювання, аналізу інформації та здатності представити матеріал належним чином, вміння застосовувати набуті знання у вирішенні типових практичних ситуацій. У виконанні завдань цієї групи студент вільний у виборі видів і типів завдань, але вони є обов'язковою частиною модуля, оскільки забезпечують більш ґрунтовну підготовку.

Третя група завдань носить науково– дослідницький характер, спонукає до якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів, рекомендована тим з них, хто опанував базовий зміст навчальної програми і має здібності та інтерес до такої роботи. Ці завдання складають варіативну частину модуля і їх виконання заохочується додатковою сумою балів.

Оцінювання самостійної роботи студента здійснюється шляхом перевірки його робочого зошита, де виконуються завдання, передбачені планом самостійної роботи, а також під час поточного тестування чи співбесіди, у ході яких викладач визначає загальний рівень засвоєння студентом вузлових питань кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання (до 3 балів за кожну з 6 тем). Використання тестів для поточного контролю дозволяє раціонально використовувати навчальний час і виключити суб'єктивний підхід до оцінки навчальних досягнень студента.

Водночас, у рамках навчального навантаження студента може бути передбачено виконання обов'язкового *індивідуального навчально–дослідного завдання*, тобто написання есе, реферату чи підготовку презентації в аудиторії. Індивідуальна робота студента може не дробитися на змістові модулі, а виконуватися упродовж усього часу вивчення дисципліни, що сприяє її інтегральному характеру, дозволяє студентам глибше зосередитися на проблемі, що їх цікавить.

Для ґрунтового вивчення навчальної дисципліни «Господарський процес» слід самостійно виконати всі дидактичні завдання, передбачені її програмою та відповідним методичним забезпеченням (підготовка словника основних понять і термінів, тезовий виклад відповідей на теоретичні питання, письмове виконання практичних завдань для самостійної роботи). У додатковому контролі засвоєння студентом кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання, потреби не має, оскільки цю функцію виконує рубіжний контроль (модульна контрольна робота). У ній рівномірно представлений увесь навчальний матеріал змістового модуля.

Поточна модульна робота (ПМР) складається із різнорівневих завдань, серед яких основну масу складають тестові. Тестові завдання з навчальної дисципліни «Господарський процес», орієнтовані на системну контекстну інтерпретацію тієї чи іншої правової норми або конструкції, функціонально спрямовані на розвиток професійного мислення. Засвоєні студентом знання, якими він оперує, шукаючи правильну відповідь на питання тестового завдання, є необхідною передумовою виконання останнього, а не самоціллю тестування.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

ВНЗ УКООПСПЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Поточна модульна робота з навчальної дисципліни «Господарський процес» для студентів спеціальності 081 «Право»

Модуль 1. Загальні положення господарського процесуального права

ВАРІАНТ № 3

Тестові завдання:

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:
 - а) інститут права;
 - б) галузь права;
 - в) система права;
 - г) правова система.
2. Серед наведених нижче найширшим є поняття:
 - а) торгівельної діяльності;
 - б) підприємницької діяльності;
 - в) господарської діяльності;
 - г) комерційної діяльності.
3. Господарське процесуальне право – це:
 - а) лише навчальна дисципліна;
 - б) лише наука;
 - в) наука, галузь права та навчальна дисципліна;
 - г) методика викладання права.
4. Учасниками відносин у сфері господарювання є:
 - д) суб'єкти преференцій;
 - е) посадові особи органів державної влади;
 - ж) особи, що володіють корпоративними правами;
 - з) громадяни – учасники господарського договору.
5. Господарський процесуальний кодекс України було прийнято у:
 - а) 2015 р.;
 - б) 1998 р.;
 - в) 1991 р.;
 - г) 2013 р.

Теоретичні питання:

1. Джерела господарського процесуального права.
2. Єдина система судових органів загальної юрисдикції.

Провідний викладач _____ Шаповал Ю.М.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання знань студентів (ПМК) з навчальної дисципліни «Господарський процес» проводиться за результатами поточного модульного контролю і оформлюється під час залікового тижня. До підсумкового балу зараховуються також додаткові бали, які студент отримав за виконання додаткових завдань або за участь у позанавчальній науковій роботі (див. табл.).

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ

Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Господарський процес»

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою СКТС	Оцінка за національною шкалою
90– 100	A	відмінно
82– 89	B	добре
74– 81	C	
64– 73	D	задовільно
60– 63	E	
35– 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0– 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Об'єктом оцінювання знань студентів при цьому є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого перевіряється під час поточного (зокрема модульного) контролю. Завдання поточного контролю оцінюються у діапазоні від 0 до 100 балів (включно).

Якщо студент набрав за результатами поточного модульного контролю (ПМК) від 0 до 59 балів, йому необхідно виконати отримані у викладача додаткові індивідуальні завдання і захистити їх у терміни, визначені деканатом. У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право, за дозволом декана, скласти їх до останнього семінарського (практичного) заняття. Час та порядок складання визначає викладач.

Підсумковий бал за результатами поточного модульного контролю виставляється під час під час залікового тижня.

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ
НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма навчальної роботи	Вид навчальної роботи	Бали
1. Аудиторна		
1.1. Лекція	1. Відвідування	0,25
1.2. Семінарське заняття	1. Відвідування	
	2. Захист виконаного домашнього завдання	0– 3
	3. Обговорення теоретичного та практичного матеріалу	0– 3
	4. Постановка та розкриття проблемного питання	0– 3
	5. Виконання навчальних завдань	0– 3
	6. Доповіді з рефератами, есе та їх обговорення	0– 3
	7. Тестування	1,5
	8. Контрольна робота на занятті	0– 3
2. Самостійна та індивідуально– консультативна робота	Виконання та захист індивідуальних навчально– дослідних завдань:	
	– підготовка розширеного термінологічного словника до теми	0– 3
	– вирішення (аналіз) конкретної юридичної ситуації з підготовкою аналітичної записки	0– 3
	– вирішення і письмове оформлення задач, схем, діаграм, інших робіт графічного характеру (залежно від рівня складності)	0– 3
	– відпрацювання тренінгових програм (завдань) з навчальних дисциплін	0– 3
	– написання реферату, підготовка критичного есе на статті зарубіжних і вітчизняних авторів за визначеною тематикою	0– 3
	– пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою	0– 3
3. Поточний модульний контроль	Поточна модульна робота	19
4. Підсумковий контроль	Підсумковий модульний контроль (залік)	За результатами поточного контролю

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ ДОДАТКОВИХ БАЛІВ
ЗА ВИДАМИ РОБІТ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Участь у предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	2. Участь у конкурсах на кращого знавця дисципліни: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	3. Виконання індивідуальних навчально–дослідних завдань підвищеної складності	0– 15
	4. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми	0– 5
2. Науково–дослідна	1. Участь в наукових гуртках («Ін– Юре»)	0– 20
	2. Участь в наукових студентських клубах («Феміда»)	0– 20
	3. Участь в конкурсах студентських робіт: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	4. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	5. Підготовка публікації в наукових виданнях.	0– 20
	6. Оформлення сценарного плану дидактичної гри	0– 20
Разом		*

* Максимальна кількість додаткових балів для студента – 30.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Господарський процес»
Спеціальність: 081 «Право» (набір 2015-го року)**

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
1	2	3
Модуль I. Загальні положення господарського процесуального права		
1. Поняття господарського процесуального права і господарського процесу	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
2. Організація діяльності господарських судів в Україні. Правовий статус судів господарських судів України	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1,5
	3. Тестування	1
	Разом:	3
3. Досудове врегулювання господарських спорів	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
4. Підвідомчість і підсудність справ господарським судам	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
5. Учасники господарського процесу	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для	1,25

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
	самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
6. Докази в господарському процесі. Запобіжні заходи	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
7. Судові витрати та процесуальні строки	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
ПМР I		19
Модуль 2. Стадії господарського процесу		
8. Позовне провадження і підстави його порушення у господарських судах	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
9. Вирішення господарських спорів у суді першої інстанції	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
10. Рішення, ухвала, постанова господарського	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
суду	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
11.Перегляд судових рішень в апеляційному порядку	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
12.Перегляд судових рішень у касаційному порядку	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
13.Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами. Виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1,25
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
ПМР II		19
Модуль 3. Провадження за окремими категоріями справ		
14.Особливості розгляду справ про банкрутство	1. Відвідування семінарського заняття	0,25
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1,25
	2. Тестування	1
	Разом:	2,5

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
15.Розгляд господарських спорів третейським судом	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
16.Проведення у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
17.Міжнародно-правові проблеми вирішення господарських (економічних) спорів	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	1,25
	3. Тестування	1
	Разом:	2,5
ПМР III		19
ПМК		
Разом за семестр		100

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Апеляційне провадження як стадія господарського процесу є сукупністю дій суду апеляційної інстанції та осіб, які беруть участь у справі, що здійснюються з метою перевірки законності та обґрунтованості судових актів місцевих господарських судів, які не набрали законної сили та повторного розгляду справи по суті.

Виконання рішення господарського суду — реальний захист відновлення порушених суб'єктивних прав особи.

Висновок судового експерта — засіб доказування, який містить докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки та обґрунтовані відповіді на поставлені господарським судом питання.

Відкладення розгляду справи — відстрочка вирішення спору по суті з призначенням часу наступного засідання зі справи. Воно полягає у перенесенні засідання на інший строк із тим, щоб забезпечити необхідні умови вирішення спору.

Відповідачами є підприємства, установи, організації і громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, яким пред'явлено позовну вимогу. Відповідач — це особа, яка, за твердженням позивача, є або порушником його прав, або необґрунтовано, на думку позивача, оспорує його права і внаслідок цього притягується до відповіді за позовом та проти якої порушено справу.

Господарське процесуальне право — система юридичних норм, які регулюють діяльність господарського суду та інших зацікавлених осіб, пов'язану зі здійсненням правосуддя зі справ компетенції господарського суду.

Господарський процес — встановлена нормами процесуального права форма діяльності господарських судів, яка спрямована на захист порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

Господарські процесуальні правовідносини — відносини, які виникають між суддею та іншими учасниками процесу під час розгляду й вирішення господарських спорів та інших справ, у процесі перегляду рішень господарського суду їх виконання.

Господарські суди — спеціалізовані суди в рамках системи судів загальної юрисдикції держави, які здійснюють правосуддя в господарських відносинах.

Державне мито — обов'язковий платіж за дії, які здійснює господарський суд з розгляду, вирішення, перегляду господарських

справ. Розмір державного мита визначено законом і залежить від характеру та ціни позову. Державне мито сплачується або стягується в дохід державного бюджету.

Досудове врегулювання господарських спорів — це повідомлення відповідачеві про порушення ним законних інтересів і прав контрагента шляхом подання претензії, з пропозицією усунення порушення і задоволення претензійних вимог без звернення до господарського суду. Визнання і задоволення претензійних вимог є добровільним урегулюванням спору.

Доказування — процес, який охоплює розумову й процесуальну діяльність його суб'єктів з обґрунтування якого-небудь положення і виявлення якогось знання на підставі дослідженого.

Допустимість доказів означає, що суд обмежений нормами права при виборі засобів доказування. Обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування.

Елементи позову — це його складові частини, якими вичерпується його зміст.

Зміст позову становлять підстава і предмет позову.

Забезпечення позову — прийняття господарським судом передбачених законом засобів, які гарантують можливість реального виконання майбутнього рішення господарського суду.

Загальновідомість факту — це коли про факт знає значне коло осіб і він повинен бути відомим складу суду, який розглядає справу.

Залишення позову без розгляду — закінчення розгляду справи господарським судом без винесення рішення у випадку, коли при її розгляді виявлено недодержання позивачем деяких зобов'язань у процесі, що виключає можливість вирішення спору по суті. Після усунення обставин, що зумовили залишення позову без розгляду, можна знову звернутися з ним до господарського суду.

Зупинення провадження у справі — припинення процесуальних дій за справою на невизначений строк за наявності таких обставин, що перешкоджають подальшому розгляду справи і час їх усунення не можна точно встановити.

Зустрічний позов — матеріально-правова вимога відповідача до позивача, подана для розгляду в тому самому процесі, який порушено за позовом позивача до відповідача і де вони є сторонами за справою.

Касаційне провадження як самостійна стадія господарського процесу є сукупністю процесуальних дій, які виникають і

розвиваються між господарським судом касаційної інстанції та особами, що беруть участь у справі з метою перевірки судових рішень місцевих та апеляційних господарських судів, які набрали законної сили, а у визначених господарським процесуальним законодавством випадках перевірки постанов Вищого господарського суду України.

Місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Наказ господарського суду — виконавчий документ, що видається на виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду.

Належність доказів — це властивість, пов'язана зі змістом судових доказів. Докази, які підтверджують або спростовують існування обставин предмета доказування, є належними.

Перегляд рішення, ухвали, постанови за нововиявленими обставинами — стадія господарського процесу, з перегляду незаконності чи необґрунтованості судового акта у зв'язку з нововиявленими обставинами, й не пов'язаний із судовою помилкою, оскільки в основу судового акта, що переглядається, було покладено правильні висновки на підставі оцінки зібраних у справі доказів.

Письмовими доказами є документи і матеріали, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Письмові докази — це предмети, які відображають (віддзеркалюють) відомості, які мають значення для справи, за допомогою доступних для сприйняття їх людиною засобів.

Підвідомчість — розмежування кола справ між судами, господарськими судами та адміністративними органами. Підвідомчість або предметна компетенція господарських судів — коло справ, віднесених законодавством до розгляду й вирішення системою господарських судів України.

Підставу позову становлять фактична й правова підстави. Фактична підстава позову — це юридичні факти, на яких ґрунтуються позовні вимоги позивача до відповідача. Правова підстава позову — це посилання у позовній заяві на закони та інші нормативно-правові акти, на яких обґрунтовується вимога позивача.

Підсудність розмежує підвідомчі господарським судам справи між відмінними елементами господарської судової системи.

Платники судового збору — громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які

звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення, передбачене законом.

Позивачами є підприємства, установи, організації та громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Позивач — це особа, яка передбачувано є суб'єктом спірного права або охоронюваного законом інтересу і яка звертається до господарського суду за захистом, оскільки вона вважає, що її право порушено або необгрунтовано оспорується відповідачем.

Позов у господарському процесі — спірна правова вимога однієї особи до іншої, яка впливає з матеріально-правового відношення, заснованого на юридичних фактах і поданого до господарського суду для розгляду та вирішення у суворо визначеному процесуальному порядку.

Право на звернення до господарського суду — потенційна можливість суб'єкта господарювання (підприємницької діяльності) на звернення в юрисдикційний орган в особі господарського суду за захистом порушеного права або охоронюваних законом інтересів; перетворюється у суб'єктивне право конкретної особи у випадку наявності у неї інтересу в захисті права, тобто у випадку показу нею порушеного або оспорюваного права.

Предмет доказування розуміють як сукупність фактів, що мають матеріально-правове значення, встановлення яких необхідне для винесення судом законного й обгрунтованого рішення зі справи.

Предмет позову — конкретна матеріально-правова вимога позивача до відповідача, яка впливає зі спірного матеріально-правового відношення і з приводу якого господарський суд повинен прийняти рішення по справі.

Представництво в господарському процесі — це діяльність представника при розгляді справи у судовому процесі, яка здійснюється від імені особи, яку представляють з метою досягти для неї найбільш сприятливого рішення, а також для надання їй допомоги у здійсненні своїх прав.

Презумпційні факти — факти, які відповідно до закону вважаються встановленими, не доводяться при розгляді справи.

Претензія — це письмове звернення до особи (майбутнього відповідача) про порушення ним прав і законних інтересів контрагента, з пропозицією усунення порушення і задоволення претензійних вимог без звернення до господарського суду.

Преюдиційні факти — це факти, що відносяться до попереднього судового рішення; означають визначеність деяких фактів, які не потрібно доказувати знову.

Принципи господарського процесуального права — це його фундаментальні положення, основоположні правові ідеї, що визначають таку побудову господарського процесу, яка забезпечує винесення законних і обґрунтованих рішень.

Припинення провадження у справі по суті означає закінчення діяльності господарського суду з розгляду спору через відсутність у позивача права на захист. У цьому випадку виключається можливість повторного звернення до господарського суду з даної справи.

Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Прокурор є особливим позивачем, він не є учасником спірного матеріального правовідношення, може вступити у справу для представництва інтересів громадянина або держави. У прокурора особливий інтерес до порушеної справи, який визначається його посадовим становищем і необхідністю захисту публічно-правових інтересів у господарському суді.

Процесуальний строк — це встановлений законом або судом проміжок часу, протягом якого повинно або може бути здійснено ту чи іншу процесуальну дію або закінчено певну частину провадження по справі.

Постанови господарського суду — це акти господарського суду, що приймаються за наслідками перегляду судами апеляційної інстанції судових рішень господарського суду першої інстанції, які не набрали законної сили, та судами касаційної інстанції судових рішень господарського суду першої та апеляційної інстанцій, які набрали законної сили.

Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору.

Рішення господарського суду — це акт суду першої інстанції, яким суд на підставі достовірно встановлених при судовому розгляді фактів у суворій відповідності з нормами процесуального і матеріального права вирішує справу по суті, тобто задовольняє позов повністю або частково, чи відмовляє в його задоволенні. Рішення господарського суду з конкретної справи — це, передусім, акт, який

владно підтверджує наявність або відсутність спірного правовідношення, його конкретний зміст, і, таким чином, спірне правовідношення перетворюється на безспірне, яке підлягає примусовому виконанню.

Стадія господарського процесу — сукупність процесуальних дій з конкретної справи, об'єднаних однією метою або спрямованих до однієї певної мети. Сторонами в господарському процесі (позивач і відповідач) є особи, між якими виник спір із матеріального правовідношення.

Суддя господарського суду — носій судової влади, посадова особа, яка наділена повноваженнями здійснювати правосуддя з господарських відносин.

Судовий збір — збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

Судовий експерт — особа, котра має спеціальні знання та зобов'язана за ухвалою господарського суду з'явитися на його виклик і дати мотивований висновок щодо поставлених їй питань.

Судові витрати (державне мито та затрати) — це відповідні грошові кошти, які витрачаються у зв'язку з розглядом та вирішенням справ у порядку господарського судочинства і покладаються на сторони, третіх осіб із самостійними вимогами з метою їхнього відшкодування державі та спонукання заінтересованих осіб до врегулювання спорів згідно із законом без втручання суду.

Судові витрати (затрати) — суми, що підлягають сплаті за проведення експертизи, призначеної господарським судом, послуги перекладача, адвоката, за проведення огляду і дослідження доказів у місці їх знаходження, виконання господарського рішення та інші. Розмір судових витрат прямо не залежить від характеру спору та ціни позову і є окремим із кожної конкретної справи залежно від фактично вчинених витрат. Грошові суми судових витрат виплачуються особам, для яких призначені.

Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом.

Територіальна підсудність дозволяє розмежувати предметну компетенцію господарських судів одного рівня залежно від місця розгляду спору.

Третейський суд — форма вирішення правових спорів, яке здійснюється не державними судами, а третіми — відносно сторін спору приватними фізичними особами або третейськими суддями, які обрані самими сторонами чи обрані (призначені) у порядку, узгодженому сторонами чи певними законами, міжнародними договорами. Третейський суд — суд, обраний за угодою сторін для вирішення спору, який виник між ними.

Треті особи із самостійними вимогами на предмет спору — це особи, які мають правовий зв'язок зі спірним матеріальним правовідношенням, з предметом спору та можуть вступити у справу до прийняття рішення господарським судом, подавши позов до однієї або двох сторін за умови вживання заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених законодавством. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, мають опосередковий зв'язок зі сторонами та можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до прийняття рішення господарським судом, якщо рішення з господарського спору може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї з сторін.

Ухвали господарського суду — це судові акти, які приймає господарський суд, якщо не вирішує спір сторін по суті та коли вирішує певні питання, які виникають у процесі розгляду справи, її виникнення, руху й припинення.

Учасники господарського процесу — суб'єкти, дії яких можуть сприяти правильному і швидкому розгляду спору, захисту прав і охоронюваних законом інтересів господарюючих суб'єктів. Обов'язковими учасниками господарського процесу є господарські суди (судді) і сторони (позивач і відповідач). Наявність інших учасників залежить від обставин конкретної справи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, ОСНОВНОЇ ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРИ

Основні нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
3. Цивільний кодекс України 16.01.2003 № 435-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40. – Ст. 492.
5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України в редакції від 22.12.2011 № 4212-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 32-33. – Ст. 413.
6. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
8. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
9. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
10. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
11. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
12. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-45. – Ст. 529.

14. Угода про порядок взаємного виконання рішень арбітражних, господарських та економічних судів на територіях держав-учасниць Співдружності: Угода, Міжнародний документ СНД, від 06.03.1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997_404
15. Питання мережі господарських судів України: Указ Президента України від 12.08.2010 № 811 / 2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 62. – Ст. 2161.
16. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 16-2004 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 113.
17. Про визнання банкрутом: Постанова Вищого господарського суду від 22.01.2008 № 01/5000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v5000600-08>
18. Про визнання договору застави таким, що втратив чинність: Постанова Вищого господарського суду від 23.05.2007 № 9/669/06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v_669600-07
19. Про визнання недійсним договору оренди, додаткових угод до нього та виселення: Постанова Вищого господарського суду від 24.01.2008 № 16-8-6-30-9/336-05-9443 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v9443600-08>
20. Про визнання недійсним договору страхування: Постанова Вищого господарського суду від 06.02.2008 № 21/206-07-6894 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v6894600-08>
21. Про визнання недійсним договору, зобов'язання повернути майно, зобов'язання скасувати реєстрацію права власності: Постанова Вищого господарського суду від 04.02.2008 № 44/168пд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v168_600-08
22. Про визнання недійсним приймально-здавального акту та стягнення коштів: Постанова Вищого господарського суду від 23.05.2007 № 8/213/06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_213600-07
23. Про визнання недійсним розпорядження відповідача щодо відміни реєстраційних документів на морський транспортний засіб та зобов'язання відповідача відновити запис у Державному судовому реєстрі України: Постанова Вищого господарського

- суду від 15.01.2008 № 3/360 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_360600-08
24. Про визнання недійсними біржових торгів та визнання недійсним договору: Постанова Вищого господарського суду від 02.10.2007 № 23/153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va153600-07>
 25. Про визнання недійсними договорів гарантії, іпотеки, застави: Постанова Вищого господарського суду від 31.01.2008 № 24/483 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_483600-08
 26. Про визнання недійсними договору купівлі-продажу та договору дарування, повернення об'єкта приватизації в комунальну власність: Постанова Вищого господарського суду від 09.08.2007 N 2-441/07(2-4426/2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v4426600-07>
 27. Про визнання недійсними простих векселів: Постанова Вищого господарського суду від 12.07.2007 № 8/361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vc361600-07>
 28. Про визнання недійсними установчих документів, запису про проведення державної реєстрації та припинення юридичної особи: Постанова Вищого господарського суду від 24.05.2007 № 15/301д/06-14/49д/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v301d600-07>
 29. Про визнання недійсними установчих документів: Постанова Вищого господарського суду від 10.01.2008 № 05-6-15/304 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 30. Про визнання неправомірними дій та спонукання виконати певні дії: Постанова Вищого господарського суду від 07.02.2008 № 6/192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 31. Про визнання права власності на майно та звільнення з-під арешту: Постанова Вищого господарського суду від 14.01.2008 № 44/446пн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 32. Про визнання права власності та звільнення з-під арешту майна: Постанова Вищого господарського суду від 14.01.2008 № 44/313пн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

33. Про визнання права власності: Постанова Вищого господарського суду від 08.02.2008 № 48/271 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
34. Про визнання сумлінним набувачем, про визнання права власності і про спонукання до укладення охоронного договору: Постанова Вищого господарського суду від 15.01.2008 № 2-8/2800-2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
35. Про виконання рішень господарських судів: Лист Національного банку від 25.04.2003 № 25-11/578-3089 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
36. Про виселення та повернення нежитлового приміщення: Постанова Вищого господарського суду від 04.02.2008 № 30/146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
37. Про витребування майна із чужого незаконного володіння: Постанова Вищого господарського суду від 17.01.2008 № 8/476 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
38. Про відшкодування збитків: Постанова Вищого господарського суду від 23.05.2007 № 8/297 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
39. Про внесення змін до деяких Інформаційних листів Вищого господарського суду України: Лист Вищого господарського суду від 08.04.2008 № 01-8/218 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
40. Про деякі питання застосування норм Господарського процесуального кодексу України, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2007 році: Лист Вищого господарського суду від 18.03.2008 № 01-8/164 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
41. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: Рекомендації Вищого господарського суду від 27.06.2007 № 04-5/120 // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4. – С. 33.
42. Про деякі питання практики визначення підсудності справ та передачі справ з одного господарського суду до іншого. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від

- 26.03.2002 № 01-8/350 // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 3. – С. 125-126.
43. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з орендою земельних ділянок: Оглядовий лист Вищого господарського суду від 30.11.2007 № 01-8/918 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – Ст. 59.
44. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства: Оглядовий лист Вищого господарського суду від 21.08.2007 № 01-8/741 // Публікації: Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації, 08.10.2007, № 41, стор.44; Бізнес: законодавство та практика, 2007 р., № 16, стор.31; Податки та бухгалтерський облік, 08.10.2007, № 81, стор.15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
45. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом права власності на землю і землекористування: Роз'яснення Вищого арбітражного суду від 27.06.2001 № 02-5/743 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
46. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із створенням, реорганізацією і ліквідацією підприємств: Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 12.09.1996 № 02 – 5 / 334 // Бізнес. – 1996. – № 44. – С. 5-8.
47. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України: Роз'яснення Вищого арбітражного суду від 18.09.1997 № 02-5/289 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
48. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про третейські суди» (щодо винесення та надсилання окремих ухвал господарського суду): Лист Вищого господарський суд від 12.03.2008 № 01-8/118.
49. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову: Роз'яснення Вищого арбітражного суду від 23.08.1994 № 02-5/611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
50. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист Вищого господарського суду від 07.04.2008 № 01-8/211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

51. Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України: Роз'яснення Вищого господарського суду від 28.03.2002 № 04-5/366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
52. Про деякі питання практики застосування статей 80 та 81 Господарського процесуального Кодексу України: Роз'яснення Вищого арбітражного суду від 23.08.1994 № 02-5/612 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
53. Про деякі питання практики застосування статті 20 Господарського процесуального кодексу України: інформаційний лист Вищого господарського суду від 03.08.2007 № 01-8/622 // Бізнес: законодавство та практика. – 2007. – № 16. – С. 19.
54. Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права: інформаційний лист Вищого господарського суду від 14.12.2007 № 01-8/973 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – Ст. 75.
55. Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій: Роз'яснення Вищого господарського суду від 31.05.2002 № 04-5/608 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
56. Про деякі питання судової практики застосування Статуту залізниць України, інших норм транспортного законодавства: Оглядовий лист Вищого господарського суду від 29.11.2007 № 01-8/917 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – Ст. 43.
57. Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам. Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 22.05.2002 № 04-5/570 // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 3. – С. 95-98.
58. Про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину: Постанова Вищого господарського суду від 23.01.2008 № 2-26/12573-2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
59. Про звернення стягнення на майно: Постанова Вищого господарського суду від 23.05.2007 № 16/170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

60. Про зміну способу виконання рішення: Постанова Вищого господарського суду від 16.08.2007 № 37/103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
61. Про зобов'язання вчинити дії та стягнення коштів: Постанова Вищого господарського суду від 24.01.2008 № 24/721 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
62. Про зобов'язання провести позачергові загальні збори: Постанова Вищого господарського суду від 06.08.2007 № 12/429пн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
63. Про зобов'язання узгодити межі землекористування та підписати акт встановлення та узгодження меж земельної ділянки: Постанова Вищого господарського суду від 15.01.2008 № 43/130пн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
64. Про зобов'язання укласти договір: Постанова Вищого господарського суду від 24.01.2008 № 53/77-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
65. Про зобов'язання укласти договір: Постанова Вищого господарського суду від 14.01.2008 № 32/479 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
66. Про повернення безпідставно набутого майна: Постанова Вищого господарського суду від 18.07.2007 № 25/11-06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
67. Про повернення самовільно зайнятої земельної ділянки: Постанова Вищого господарського суду від 15.01.2008 № 4/752 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
68. Про практику Верховного Суду України щодо застосування норм законодавства про підвідомчість справ господарським судам. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 26.03.2004 № 01-8/534 // Вісник господарського судочинства. – 2004. № 3. – С. 100-110.
69. Про практику Верховного Суду України щодо застосування норм законодавства про підвідомчість справ господарським судам. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 21.07.2005 № 01-8/ 1281 // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 5. – С. 41-57.

70. Про практику Верховного Суду України щодо сплати державного мита витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 06.09.2004 № 01-8/1525 // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 4. – С. 116-127.
71. Про практику Верховного Суду України щодо участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 18.06.2004 № 01-8/1172 // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 3. – С. 171-177.
72. Про практику застосування господарськими судами законодавства про рекламу: Лист Вищого господарського суду від 04.04.2008 № 01-8/205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
73. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий Лист Вищого господарського суду від 14.12.2007 № 01-8/974 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – Ст. 84.
74. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: Рекомендації Вищого господарського суду від 28.12.2007 № 04-5/14 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – Ст. 22.
75. Про припинення юридичної особи: Постанова Вищого господарського суду від 15.01.2008 № 17/137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
76. Про розірвання договору купівлі-продажу: Постанова Вищого господарського суду від 21.08.2007 № 2-11/2672-2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
77. Про розірвання договору оренди: Постанова Вищого господарського суду від 17.01.2008 № 44/237пд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
78. Про розірвання договору та стягнення коштів: Постанова Вищого господарського суду від 24.01.2008 № 10/370-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
79. Про спонукання продовжити дію договорів оренди: Постанова Вищого господарського суду від 22.01.2008 № 2/682 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

80. Про стягнення боргу, неустойки, суми коштів за прострочення виконання боржником грошового зобов'язання: Постанова Вищого господарського суду від 22.05.2007 № 42/95-6/463 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
81. Про стягнення збитків у вигляді упущеної вигоди: Постанова Вищого господарського суду від 22.05.2007 № 2/47-06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
82. Про стягнення коштів: Постанова Вищого господарського суду від 23.01.2008 № 13/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
83. Про стягнення коштів: Постанова Вищого господарського суду від 30.01.2008 № 4/372 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
84. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 № 8// ВВСУ. – 1997. – № 10.
85. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 // ВВСУ. – 2009. – №12.
86. Про усунення перешкод в здійсненні підприємницької діяльності: Постанова Вищого господарського суду від 15.01.2008 № 2-8/7349.1-2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
87. Про усунення перешкод у здійсненні права користування земельною ділянкою: Постанова Вищого господарського суду від 17.01.2008 № 18/324-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
88. Про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження нерухомим Майном: Постанова Вищого господарського суду від 22.05.2007 № 17/682-05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
89. Про усунення перешкод у користуванні майном та виселення: Постанова Вищого господарського суду від 18.07.2007 № 2-8/2535-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
90. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень ч. 1 ст. 4 Цивільного

процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 № 18-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3288.

Основна література:

91. Господарське процесуальне право України : навч. посібник для підготовки до іспитів / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. – К. : Центр учб. л-ри, 2014. – 208 с.
92. Господарське процесуальне право України : підручник / за ред. О. І. Харитонова. – К. : Істина, 2009. – 360 с.
93. Делєдивка С. Г. Зразки документів у господарському процесі. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 704 с.
94. Ніколенко Л. М. Господарське процесуальне право України : підручник / Л. М. Ніколенко. – Одеса : Фенікс, 2011. – 512 с.
95. Стоянов А. Д. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України. – К. : ЦУЛ, 2014. – 384 с.
96. Шелухін М. Л. Господарське процесуальне право [Текст] + [Електронний ресурс] : навч. посібник. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 264 с.

Додаткова література:

97. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2008. – 224 с.
98. Барановський М.В. Учасники адміністративного процесу: класифікація та правосуб'єктність / М.В. Барановський, В.М. Базенко // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 6. – С. 110-115.
99. Беяневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України (із змінами і доповненнями станом на 1 серпня 2014 р.): наук.-практ. комент. / В.Е. Беяневич ; [Юрид. фірма] «Василь Кисіль і партнери». Адвокати і правники. – 4-те вид., перероб. і допов. – К. : Юстініан, 2014. – 1299 с.
100. Беяневич О. Верховенство права і законність як принципи господарського процесуального права / О. Беяневич // Право України. – 2011. – № 7. – С. 13-21.
101. Беяневич О. Про спеціалізацію в правовому регулюванні господарських договірних відносин / О. Беяневич // Право України. – 2010. – № 8. – С. 64-71.

102. Белкін М.Л. Актуальні питання призначення судових експертиз у господарському процесі / М.Л. Белкін, Ю.Л. Белкіна // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 3. – С. 178-187.
103. Белкін М.Л. Застосування принципу розумності в господарських і цивільних спорах / М.Л. Белкін, Ю.Л. Белкіна // Вісник господарського судочинства. – 2009. – №1. – С. 98-103.
104. Бобрик В.І. Міжнародна уніфікація і гармонізація процесуального права як напрям оптимізації цивільного і господарського судочинства в Україні / В.І. Бобрик // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С. 133-140.
105. Богомол О.В. Застосування інституту державного мита у господарському процесі України / О.В. Богомол // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 2. – С. 92-95.
106. Бондар І.В. Становлення інституту перегляду за нововиявленими обставинами у процесуальному законодавстві / І.В. Бондар // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 2. – С. 96-100.
107. Васильєв С.В. Хозяйственное судопроизводство Украины: Учебное пособие. – Харьков: «Эспада», 2002.
108. Васильєв С.В. Господарський процес України: Підручник. – К. : ЭСПАДА. – 2010. – 288 с.
109. Вечірko І.О. Основні стадії провадження у справі про банкрутство: особливості класифікації та змісту / І.О. Вечірko // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 3. – С. 58-67.
110. Гогусь Т. Нормотворення з питань організації та діяльності суду / Т. Гогусь // Право України. – 2009. – № 1. – С. 53-59.
111. Господарське процесуальне право України: навч. посіб. / В.Л. Костюк, К.М. Біда, В.В. Бонтлаб [та ін.]; за заг. ред. В.Л. Костюка. – К. : Ін Юре, 2009. – 223 с.
112. Господарське процесуальне право України: Підручник / За ред. О.І. Харитонової. – К. : Істина, 2008. – 360 с.
113. Господарське процесуальне право: Підручник / В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос (ст.), В.П. Нагребельний, Д.М. Лук'янець; За заг. ред. к.ю.н. В.Д. Чернадчука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 378 с.
114. Грек Б.М. Загальна характеристика поняття «позовна давність» та його роль у вирішенні спорів / Б.М. Грек, О.В. Буряк // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 2. – С. 79-85.
115. Гуменюк В. Компетенція міжнародного комерційного арбітражу при розгляді зовнішньоторговельних спорів за договірною

- підсудністю / В. Гуменюк // Право України. – 2009. – № 8. – С. 124-129.
116. Дем'як В.М. Принципи визначення правового статусу учасників господарського процесу в Україні / В.М. Дем'як // Судова влада України: офіційний веб-портал. – 4 лютого 2011 р. .: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>
117. Демченко С.Ф. Ефективність економічного судочинства / С.Ф. Демченко // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 42-48.
118. Демченко С.Ф. Теоретичні аспекти становлення і розвитку економічного судочинства в Україні / С.Ф. Демченко. – К. : Преса України, 2009. – 240 с.
119. Добровольська В. Сутність та перспективи подальшого розвитку господарського судочинства / В. Добровольська // Право України. – 2009. – № 2. – С. 176-183.
120. Добровольська В.В. Деякі питання контролю судочинства в Україні / В.В. Добровольська // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 65-72.
121. Домбровська О.В. Санкції як форма вираження конституційно-правової відповідальності / О.В. Домбровська // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 6. – С. 91-97.
122. Євсєєв О.П. Правова природа мирової угоди в господарському процесі / О.П. Євсєєв, І.П. Жигалкін, О.О. Присяжнюк // Проблеми законності. – 2012. – Вип. 120. – С. 94-103.
123. Жаренко В.Ф. Процесуальне правонаступництво у господарському процесі / В.Ф. Жаренко // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 2. – С. 59-64.
124. Загорняк Н. До питання призначення судової експертизи у сучасному господарському процесі / Н. Загорняк // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – Т. 8, № 1. – С. 91-92.
125. Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посіб. для студентів юридичних вузів і факультетів університетів / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та інші; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 912 с.
126. Іванюта Н. Теоретико-функціональний аналіз функцій та системи господарського процесуального права / Н. Іванюта // Юридичний вісник. – 2014. – № 5. – С. 101-104.

127. Іванюта Н.В. Моніторинг у господарському процесуальному праві / Н. В. Іванюта // Право і суспільство. – 2014. – № 6.1. – С. 94-99.
128. Каменков В. Судові дебати і репліки при закінченні (поновленні) розгляду справи / В. Каменков // Право України. – 2011. – № 7. – С. 57-62.
129. Картузов М.Ю. Проблемні питання застосування запобіжних заходів у судовому процесі / М.Ю. Картузов // Вісник господарського судочинства. – 2009. – №4. – С. 100-106.
130. Коваленко Т.С. Сутність та функції судових витрат у господарському процесі / Т.С. Коваленко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. – 2013. – № 1062, вип. 14. – С. 201-203.
131. Коваль В. Аналогія закону і здійснення правосуддя у господарських справах / В. Коваль // Право України. – 2011. – № 7 – С. 189-197.
132. Козирева В.П. Механізм та умови впровадження спрощеної процесуальної форми в господарське судочинство України: запозичення іноземного досвіду [Електронний ресурс] / Козирева В.П., Козирева В.П., Бабенко О.Ю., Бабенко О.Ю. // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 2. – С. 109-113. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnauc_2015_2_23
133. Кот О.В. Рішення господарського суду: проблеми викладення змісту / О.В. Кот // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 96-108.
134. Кройтор В.А. Претензии и иски в практике разрешения хозяйственных споров: науч.-практ. пособие. – Х. : Экспада, 2001. – 286 с.
135. Кубко Є. Міжнародно-правові стандарти в господарському судочинстві (методологічні питання) / Є. Кубко // Право України. – 2011. – № 7. – С. 21-29.
136. Мізіна Т. Проблеми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності / Т. Мізіна // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №10. – С. 157-165.
137. Мілаш В. Переддоговірні відносини у сфері господарювання: проблеми теорії і практики / В. Мілаш // Право України. – 2010. – № 4. – С. 258-264.

138. Молодик К. Спiр мiж сторонами господарського процесу: критерiї оцiнки / К. Молодик // Право України. – 2009. – № 4. – С. 107-111.
139. Москвич Л. Принцип спецiалiзацiї суддiв: вiтчизняний та мiжнародний досвiд / Л. Москвич // Право України. – 2009. – № 9. – С. 26-30.
140. Нiколенко Л.М. Теоретичнi питання доступностi правосуддя у господарському i цивiльному судочинствi / Л.М. Нiколенко // Вiсник господарського судочинства. – 2009. – № 2. – С. 71-78.
141. Осетинський А. Сучасна роль касацiйної iнстанцiї в умовах реформування господарського судочинства / А. Осетинський // Право України. – 2011. – № 7. – С. 50-57.
142. Осетинський А.Й. Конкуренцiя судових юрисдикцiй в аспектi забезпечення усталеної судової практики у земельних спорах / А. Й. Осетинський // Вiсник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 21-24.
143. Павлюченко Ю. Примусове виконання визнаної претензiї / Ю. Павлюченко // Право України. – 2011. – № 7. – С. 78-83.
144. Погорецький В.М. Третi особи в арбiтражному процесi / В.М. Погорецький // Вiсник господарського судочинства. – 2008. – № 2. – С. 163-167.
145. Подцерковний О. Про необхiднiсть пiдвищення уваги до методологiї тлумачення господарського законодавства / О. Подцерковний // Право України. – 2010. – № 4. – С. 265-274.
146. Подцерковний О. Щодо зовнiшнього та внутрiшнього вимiру поняття «господарський процес» / О. Подцерковний // Право України. – 2011. – № 7. – С. 4-12.
147. Пригуза П.Д. Логiко-семантичний аналiз вiдсутностi боржника у судовiй практицi України / П.Д. Пригуза // Вiсник господарського судочинства. – 2008. – № 2. – С. 36-43.
148. Присяжнюк О.О. Електроннi докази у господарському процесi: проблеми формалiзацiї / О. О. Присяжнюк, О. П. Євсєєв // Проблеми законностi. – 2011. – Вип. 117. – С. 13-23.
149. Притика Д. Актуальнi питання кодифiкацiї господарського судочинства в Україні / Д. Притика // Право України. – 2011. – № 7. – С. 29-43.
150. Притика Д.М. Господарський процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар // Д.М. Притика, М.І. Тiтов, В.М. Гайворонський. – Х. : Консум, 2003. – 320 с.

151. Притика Д.М. Коли закони чіткі – чітке правосуддя / Д.М. Притика, О.Ю. Шустік // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 6. – С. 68-72.
152. Притика Д.М. Проект нового Господарського процесуального кодексу України потребує невідкладного розгляду / Д.М. Притика // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 2. – С. 24-27.
153. Прокопанич Г.К. Особливості призначення судових експертиз в господарському процесі України / Г. К. Прокопанич // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2013. – Вип. 3. – С. 253-257.
154. Пушай В.І. Теоретичні та прикладні аспекти відступлення права вимоги / В.І. Пушай // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 6. – С. 105-109.
155. Резнікова В. Поняття та значення заходів до забезпечення позову в господарському процесі України / В. Резнікова, Б. Орленко // Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 142-146.
156. Резнікова В. Проблеми протидії зловживанню процесуальними правами в господарському судочинстві / В. Резнікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – Вип. 93. – С. 20-25.
157. Резнікова В.В. До питання про поняття господарського процесу / В.В. Резнікова // Економіка та право. Серія : Право. – 2015. – № 2. – С. 38-44.
158. Роїна О.М. Господарський процес : практ. посіб. / Роїна О.М. [5-те вид., доп. і перероб.]. – К. : Алерта, 2011. – 192 с.
159. Роїна О.М. Господарський процес. Збірник процесуальних документів (з можливістю копіювання) / О.М. Роїна. – К. : С.В.Д. ТРЕЙДІНГ, 2002. – 92 с.
160. Россильна О. Правова природа представництва у господарському процесі / О. Россильна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2013. – Вип. 3. – С. 90-92.
161. Стахурський М.Ф. Проблеми визначення підвідомчості земельних спорів господарськими судами України / М.Ф. Стахурський // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 35-38.
162. Степанова Т.В. Щодо прогалин законодавчого регулювання правового статусу секретаря судового засідання у господарському процесі / Т.В. Степанова // Вісник Одеського

- національного університету. Серія : Правознавство. – 2014. – Т. 19, Вип. 2. – С. 63-69.
163. Ступаченко О.Д. Перспективи реформування національної системи в концепції Європейської інтеграції України / О.Д. Ступаченко // Право України. – 2009. – № 7. – С. 17-20.
164. Таликін Є. Похідний позов у господарському судочинстві України: загальні засади процесуальної конструкції / Є. Таликін // Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 161-168.
165. Таликін Є.А. Система процесуальних форм перегляду судових актів у господарському судочинстві: загальні засади розбудови / Є. А. Таликін // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2014. – Вип. 63. – С. 117-125.
166. Тимченко Г.П. Попереднє судове засідання як етап підготовки справи до судового розгляду / Г.П. Тимченко // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 2. – С. 104-109.
167. Устименко В. Принцип верховенства права: неповнота врахування у законодавстві України та наслідки (господарсько-правовий аспект) / В. Устименко, Р. Джабраїлов // Право України. – 2010. – № 8. – С. 80-87.
168. Філіпп І.Ю. Інститут медіації як спосіб вирішення спорів у господарському процесі / І. Ю. Філіпп, Д. А. Єршов, О. Я. Дон // Право і суспільство. – 2014. – № 6.2(3). – С. 78-85.
169. Фомченков Д. Господарські суди на захисті інтелектуальної власності / Д. Фомченков // Право України. – 2001. – № 10. – С. 92-93.
170. Фурса С. Проблеми виконання рішень господарських судів: нові механізми та відповідальність / С. Фурса // Право України. – 2011. – № 7. – С. 67-73.
171. Чернадчук В.Д. Господарське процесуальне право України : підручник / В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос, В.П. Нагребельний, Д.М. Лук'янець; за заг. ред. В.Д. Чернадчука. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 331 с.
172. Черненко О.А. Відвід судді в господарському процесі / О.А. Черненко // Приватне право і підприємництво. – 2015. – Вип. 14. – С. 89-93.
173. Шелухін М.Л. Господарське процесуальне право: навч. посібник у схемах / М.Л. Шелухін, О.М. Зубатенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.

174. Щербина В. Деякі проблеми удосконалення господарського процесуального законодавства / В. Щербина // Право України. – 2010. – № 8. – С. 13-18.